No. 4 SEPTEMBER 1937

MENSCH EN KOSMOS

MAANDBLAD VOOR GEESTELIJKE STROOMINGEN

Beschouwingen over Edda-Symboliek

door Thole Beishuizen

Zooals de Chaldeeën en de Grieken, bezaten de oude Noorderlingen, van wie de Edda-liederen afkomstig zijn, cultusmysteriën en een geheimleer [1]). In deze laatste was o. a. ook een cyclische profetie vervat omtrent het Gouden Tijdperk. In het geheimzinnige Wala-lied, de voorspelling van den wereld-ondergang door een zieneres of Wala op bevel van Odin, in het begin, toen de werelden zooeven nog pas uit den oerchaos geschapen waren, vereenden de Asen of goden zich op het Ida-veld (Ideeën-veld) in den hemel, bouwden er een altaar en een hoog heiligdom, oefenden hun krachten, teelden er hemelsch koren, smeedden het erts, maakten tangen en allerlei schoon gerei en

„sassen im Hofe heiter beim Brettspiel
und darbten goldener Dinge nicht".

Maar wanneer dan het mysterieuze noodlot zich voltrekt en de wereld ondergaat, wanneer de „Götterdämmerung" de tijdelijke vormen der Goden vernielt, en Surtr de Vuurkoning, de werelden verbrandt, terwijl Midgard, de aarde, in zee verzinkt, gaat het gouden Brettspiel van de Asen verloren. Eerst na het einde van alle dingen, bij de wederopstanding, wanneer de zieneres „ten anderen male uit het water de aarde ziet opduiken en weer groenen":

„Da werden sich wieder die wundersamen
Goldenen Tafeln im Grase finden
Die in Urzeiten die Asen hatten".

Zoo verhaalt het oudste, eerste en belangrijkste lied der Edda's, de Völuspa, in vers 8 en vers 60.

Dan keert het Gouden Tijdperk terug.

De gouden tafelen van de Asen, die verloren gaan en weer gevonden worden, het is een van de schoonste symbolen der wereldliteratuur. Het kent vele analogieën. Immers, het zijn de tafelen waarop het lot der werelden gegrift staat, en waarmee de Asen in den hemel spelen. Het is het gouden schaakspel der Asen, en ieder stuk bevat alle andere stukken in zich. Het zijn de oeroude formuleeringen van de synthetische wijsheid.

Alle antieke volkeren, die het symbool van deze tafelen kenden, waren daarmede zeer voorzichtig en behoedzaam. Zij zijn, ondanks tallooze toespelingen in esoterische werken van oude dichters, steeds met den sluier van het geheim omgeven geweest, die gouden tafelen, omdat de menschheid haar inhoud foutievelijk zou interpreteeren. Nu eens onder den dekmantel van een historisch feit, dan weer onder dien van een fantastisch schijnend fabeltje, weten de teksten van alle mysteriën ons mede te deelen dat de vroegste geestelijke leiders der menschheid de primordiale wetten, de oer-waarheden omtrent de bestemming en den zin van het heelal, in tafelen van goud of brons of steen hadden gegrift, om deze wetten voor eeuwig op het menschheidsgeheugen af te drukken. In den Bijbel vindt men genoeg aanduidingen van dien aard.

In Genesis IV vers 26 wordt de naam van Enos, zoon van Seth, zoon van Adam genoemd, en bij Enos' geboorte, staat daar, begon men den Naam des Heeren aan te roepen, begon dus de instelling van den Sacerdoce. Maar deze Enos zou dezelfde geweest zijn als de Henoch van de oude Assyriërs, en deze „schreef op de twee steenen of kolommen van Henoch de primitieve elementen van de godsdienst en de universeele wijsheid neder, waarna hij levend werd opgenomen tot den hemel [2]).

Over deze zaken handelen ook zeer uitvoerig de hoofdstukken XIX tot en met XXXII van het Boek Exodus, waarin de Heere Mozes op den Berg in de oer-wetten, de geheimleer van het heelal, en de mysteriën van den cultus, onderwijst. Ex. XXIV: 12: „Toen zeide de Heere tot Mozes: Kom tot Mij op den berg, en wees aldaar, en Ik zal u steenen tafelen geven, en de wet, en de geboden". Doch Mozes, die „met den Heere op den berg" was, moest „het volk rondom bepalen", d. w. z. tegenhouden, inperken, beletten op den berg te gaan (Ex. XIX, 12) en deszelfs einde aan te roeren, want al wie den berg aanroerde, zou zekerlijk gedood worden. Daarom ook (ib. vers 9) sprak de Heere dat Hij tot Mozes zou komen in een dikke wolk, een ondoordringbaar geheimenis, „opdat het volk hoore als Ik met u spreek, en dat zij ook eeuwiglijk aan u gelooven". Deze dikke wolk, dat ondoordringbaar geheimenis, was de sluier van beelden waarin de wijsheid vervat werd, en deze beelden waren voor het volk. Hierin, onder dien sluier alleen, kon het volk de woorden Gods aannemen. Doch Mozes zelf, beeld en figuur van de hoogere intelligentie, verkeerde in de wolk met God „van aangezicht tot aangezicht".

[1]) Men zie over het Druïdisme en Bardisme, dat in groote trekken zonder twijfel met het Skaldisme overeenkomt: „Barddas, ou Livre du Bardisme", Traduction des Bardes de l'Isle de Bretagne. Trad. Paul Lamirault. Préface de M. Jaffrenou (Taldis), Paris 1931. Un volume in 16 jésus de 96 pages avec un dessin, 10 francs. P. Chacornac Frères, 11 Quai Saint-Michel, Paris Vme.

[2]) „La Bible donne à l'homme deux noms. Le premier, c'est Adam, qui signifie „tiré de la terre" ou „l'homme de terre"; le second, c'est Enos ou Henoch, qui signifie „homme divin" ou „élevé jusqu'à Dieu". Suivant la genèse, c'est Enos qui le premier adressa des hommages publics au principe des êtres, et cet Enos, le même qu'Henoch, fut, dit-on, enlevé vivant au ciel après avoir gravé sur les deux pierres qu'on nomme les colonnes d'Henoch, les éléments primitifs de la religion et de la science universelle". Eliphas Lévi, in de revue L'Initiation 1891.

De gouden tafelen.

De gouden of steenen tafelen waarin de essentie van de universeele moraal en de principen van het geestelijke gegrift waren, dienden in de Eddaïsche mysterieliederen den Asen tot Brettspiel. Zij waren „het spel der goden", immers de goden spelen met de werelden als een kind met zijn blokken, zooals naïef antiek wijsheidsduiden luidt. Tijdens den wereldondergang raakten de gouden tafelen verloren. Of ook: haar verlies was de aanleiding tot den wereldondergang. En het hervinden der gouden dingen, waarmede in den oertijd de Asen het Brettspiel gespeeld hadden, beduidt op zichzelf reeds de Redemptie, de verlossing van de menschheid uit de duistere gevangenis van stofaanbidding, onwetendheid en ongeloof.

Zoo zeggen ook de Edda's, die schijnbaar kinderlijk-speelsche, grootendeels onbegrepen skaldenliederen van de oude Noorderlingen, diepe waarheden uit omtrent het heelal en de cyclische voltrekking van het noodlot. Zij zijn gedicht in de skaldentaal. Niet enkel het speciaal dialect van de IJslanders wordt daarmede bedoeld op deze plaats, doch ook: de taal van „de dikke wolk", de taal van beelden en symbolen, waarin de Heere zich aan het volk openbaarde, „opdat het volk eeuwiglijk zou gelooven".

Die taal is beeldspraak.

Voor ons is zij duister, en nog zooveel te meer, doordat voor ons de gouden tafelen van de Asen verloren gingen. Dit beduidt dat wij grootendeels onze magische vermogens niet meer bezitten, dat wij van de natuur en de aarde, en vooral van den waarachtigen Hemel, vervreemd zijn.

Het beduidt, dat wij niet meer synthetisch denken, doch enkel analytisch. Dat wij de dingen, ieder ding op zichzelf, als een geheel uit het groote verband rukken. In het beeldsprakelijk denken van de oude volkeren grijpt alles in alles, en alles onderhoudt met alles een band van saamhoorigheid in het vele, en met God in het Eene.

En juist ook weer over het verloren zijn en het hervonden worden van die gouden tafelen verhaalt de lieder- en prozaverzameling welke de Edda's (= Ideeën?) genoemd wordt, ons het essentieele, in een bijzonder beeldrijken, speelschen, humoristischen fabel. Zooals de antieken humor wisten te verbinden met hoogste inzicht.

In den tijd, dien wij beleven, wordt een soort opwaking van het geestelijke geconstateerd, voor de eerste maal na een bijna vijf eeuwen lange periode van volkomen verval. Gedurende deze vijf eeuwen liggen de Gouden Tafelen diep onder het gras bedolven, en onder erger dan gras: onder de puinhoopen van het geestelijk bouwwerk van de antieke tijden, omvergeworpen na de Middeleeuwen, toen men plotseling is gaan meenen dat de mensch zoo groot was dat hij alles wel alleen af kon, dat het menschenverstand feitelijk alle dingen in het universum kon maken. En thans begint men wederom te verlangen naar de Gouden Tafelen, waarop de Groote Antwoorden te vinden moeten zijn. Want men is ledig en moede, en God is veel en veel machtiger gebleken dan het verstand.

Maar soortgelijke perioden van verval en opleving moeten al reeds sedert onheugelijke tijden steeds weer voorgekomen zijn, met een herhaling, waarvan de wijzen in de verre oudheid het getal of de formule esoterisch vastlegden, zóó zeker waren zij dat het menschenleven zich altijd volgens dezelfde universeele wetten zal bewegen. En hierdoor wisten ook de occulte en mystieke dichters der symbolische werken steeds weer in andere allegorieën het hervinden van, de moeiten voor, den drang naar, het uittijgen tot de eeuwige Gouden Tafelen in beeld te brengen.

In de Edda's gewaagt hierover het prozastuk „Skaldskâpermal" (het Lied van de Skaldentaal), dat behoort tot de zg. Jongere Edda's.

In dit lied is het de mensch die, onder den sluier van, gepersonifieerd in de gedaante van een reus AEGIR of HLER, tot de goden gaat, om hen over de geheimenissen van het al te ondervragen, zooals Mozes zich op den Berg, voor het aangezicht van Jehovah begaf.

Aegir wordt in de godenhallen, aan de godentafels, onthaald.

„Als Aegirs Nachbar sass Bragi, und während sie tranken, tauschten sie Gespräche. Da sagte Bragi dem Aegir von manchen Geschichten, die sich vordem bei den Asen zugetragen". (Skaldskaparmâl 55.)

Bragi was de god van de Dichtkunst.

Dit altijd weer ondervragen van de goden was, bij de oude Noorderlingen, beeldspraak voor het altijd weer in de menschen ontwakende verlangen, te weten het Hoe, het Waarom en het Waartoe der dingen.

Nadat Bragi Aegir verscheidene godengeschiedenissen heeft verhaald, vraagt Aegir hoe de Asen aan hun geheime wijsheid gekomen zijn.

De geheime wijsheid der Asen echter is in deze geschiedenis niet gesymboliseerd als de „Gouden Tafelen" waarop de runen van het wereldlot gegrift staan, doch als „Suttungs mede", een kostelijke honingdrank, een mede die „zoet van tong" maakt, d. w. z. die het mogelijk maakt dat men magie bedrijft, magische woorden uitspreekt, en ook: geïnspireerd wordt, bedwelmd wordt door het goddelijke. Bragi, de god van de Dichtkunst, is natuurlijk de autoriteit bij uitstek om Aegir over die mede in te lichten, want deze honingdrank is de dichtkunst zelf. Niet het maken van verzen, doch de innerlijke, zeldzame gave om beeldend te denken. Aegir nu, wil weten hoe Odin, wiens geheele wezen beeldend denken is (immers Odin denkt de werelden, en de werelden zijn de beelden van Odin's volmaakt beeldend denken), hoe Odin zich deze gave eigen maakte, en aan de mede kwam. Dat is de beteekenis van dit schijnbaar argelooze en kinderlijke godensprookje in het Skaldskaparmâl. Het grootste wonder van alle, wil Aegir weten.

Het symbool der Mede.

Bragi dus, verhaalt nu uitvoerig welke listen Odin te baat nam om zich den honingdrank te verschaffen. Odin had zich daartoe vermomd in de gedaante van Bölwerkr, een menschenman, die het werk van negen boerenknechts kon verrichten, en zich verhuurd bij een reus, die Baugi heette. De broeder van dezen reus nl., Suttung, hield den honingdrank verborgen en wilde niemand daarvan iets afstaan. En de honingdrank was verborgen in drie ketels, in het binnenste van een berg, zoodat niemand daarbij kon komen.

Dit symbool, van de verborgenheid van de goddelijke mede of van de gouden tafelen der wijsheid, beduidt het stadium waarin het verval van een cultuur de overhand genomen heeft. De essentie der goddelijke dingen, in een Drievuldigheid van beelden (drie ketels), geopenbaard, is ontoegankelijk geworden voor allen, weggesloten in den steenberg, die de materie voorstelt, onder de hoede van reuzen die de lagere, de profane beginselen, symboliseeren. En alleen, „list van Odin", d. w. z. intelligentie, die bij het uiterlijk aanzijn der dingen niet blijft stilstaan, een doorborende, helderziende schranderheid, een heilige kracht van denken, vermag den toegang tot die Drievuldigheidsformule, tot dien zoeten honingdrank van allerhoogste wijsheid en inspiratie, te forceeren. Een door de uiterlijke vormen van het materieele heen-boren, waarbij de synthese begrepen wordt.

Odin dan ook, neemt een boor, een tooverboor die „Rati" heet (Raad), en boort een diep gat in den bergwand. Of liever: hij laat den reus Baugi dit gat boren: hij bedient

zich van de lagere krachten, van de stofaspecten zelf, om den weg tot het hoogere voor zich te effenen. En de reus boort. Odin blaast in het gat, om te zien hoe diep het is: zie, daar vliegen de boorsplinters tegen hem aan, het gat is nog niet diep genoeg. Deze symboliek is humoristisch en vol beteekenis: de splinters, die nog terugvliegen zijn niet anders dan de onbeduidende en toch zoo lastige hindernissen, welke de zoeker naar het geestelijke op zijn pad ontmoet. Nog krijgt hij zelf de splinters tegen zich aan. Maar wanneer de reus verder boort, en Odin voor de tweede maal in het gat blaast, kan de materie hem reeds niets meer aandoen: de splinters vliegen naar binnen. Dit is het wenschelijke stadium, waarop de mensch, die ingewijd wordt in de hoogere en diepere zaken des levens en des denkens, geen last meer ondervindt van het brandende en jeukende haren boetekleed, waarop geen macht ter wereld hem meer uit zijn voegen kan doen geraken. De splinters vliegen niet langer tegen hem aan. Hij heeft macht ontvangen, magisch vermogen, sterkte, zekerheid, en op deze schilden stuit, hetgeen alle overigen nog hindert, voor hem àf. Deze toestand kan alleen van binnen-uit komen, nooit van buiten-af. De grootste luxe, de veiligste fundeering van het materieele leven kunnen den mensch niet helpen aan die gouden Overwinning, waarbij „de splinters in het boorgat terugvliegen". Zijn wij niet allen boorders door de dikke wanden des bergs?

Nu is het gat diep genoeg, en de fabel verhaalt ons dat Odin zich in een worm verandert om door het boorgat naar binnen te kunnen kruipen. Hij neemt een nederige gedaante aan, welke weinig plaats beslaat. Want: wacht maar. Wanneer hij eenmaal door het boorgat zal zijn en de mede heeft gedronken, de ketels alle drie geledigd, „stijgt hij als een adelaar op" . . . de zin is klaar.

De geheele allegorie herinnert aan de Odyssee. Hebben de beide personificaties niet reeds de eerste lettergreep van hun naam gemeen? Vermoedelijk beduiden zelfs beide namen, Odin en Odysseus, hetzelfde. En zij hebben méér dan dat gemeen: zij zijn volkomen analoog. Beiden listig, beiden het goddelijke, het hoogste, begeerend, beiden met onophoudelijk geduld en onuitputtelijke volharding bezield. Het Od van Odin en Odysseus is niet anders dan het Odische vuur van het kosmisch denken, en de grot van Polyphemos, waarin Odysseus doordringt om het oog van den cycloop uit te b o r e n, is niets anders dan de berg van den reus Suttung, waarin Odin al borende doordringt. De vurige kracht van het Rechte Denken doorboort de materie, ontsluiert de diepe waarheden, welke in het hart daarvan verborgen sluimeren, opheffing van den ban, waaronder het kostbaarst bezit der menschenziel aan haar onttrokken werd, het verbreken van de valsche betoovering van schijn en leugen, en van den meedoogenloos-harden steenvorm, die als een korst om het hart der menschheid sloot. Wanneer Odin dan ook de mede uit de drie ketels opgedronken heeft, en niet langer een worm is, doch een arend; wanneer Odysseus „naar huis teruggekeerd is", de slempende Vrijers van Penelopeia gedood heeft en niet langer een haveloos bedelaarskleed, doch zijn eigen Koningskleed draagt, is de periode van regeneratie aangebroken. De weg uit het labyrinth is gevonden, de steenen korst heeft het opgegeven, de toovermacht van kerkers en reuzen kan niet meer over de menschheid heerschen.

Eenmaal zal, zonder twijfel, door het hervinden van de Gouden Tafelen, van het Eigen Thuis, van de zoete mede der Dichtergedachten, of hoe de regeneratie meer gesymboliseerd mag zijn, ook de tegenwoordige menschheid zich weer bevrijden van haar vreeselijke boeien, van den ontzettenden stofkerker, die zij om zich heeft. Er zijn reeds velen die, in ons tijdsbestek, boren met Odins boor . . .

▼

Bericht van de Redactie

Onze lezers zullen elders de namen van talrijke nieuwe medewerkers aantreffen, welke het gevolg zijn van het verblijf van de redactie te Londen en Ascona.

In de eerstgenoemde plaats is de redactie met den editor van „The Modern Mystic" overeengekomen belangrijke artikelen uit te wisselen, terwijl wij ook de beschikking krijgen over de beschouwingen van den redacteur *Mr. Dagg.* Dagg.

Van „The Modern Mystic" zal binnenkort ook een Duitsche uitgave verschijnen, en wel te Weenen.

Van onzen landgenoot *Philipp Metman,* wiens belangrijke boek „Mythus und Schicksal" in ons blad besproken is, ontvingen wij de toezegging voor een reeks artikelen over de cultuurphilosophie in verband met de astrologie.

Dr. E. Kolisko zal studies over hedendaagsche anthropologie publiceeren van uit het gezichtspunt der anthroposophie.

In het Novembernummer, dat grootendeels aan den dichter en mysticus Rainer Maria Rilke zal zijn gewijd, schrijft zijn vriendin gravin *Nora Purtscher-Wydenbruck* een artikel over „Rilke und das Übersinnliche", waarin tevens een nog niet gepubliceerde brief van Rilke aan haar gericht, zal worden afgedrukt.

Tijdens het verblijf te Ascona ontvingen wij toezeggingen voor artikelen van den beroemden Egyptoloog *Prof. Alexandre Moret*; van den kenner van de oude culturen van Mexico, *Prof. Theodor Danzel* te Hamburg en van den Islamgeleerde *Prof. L. Massignon* te Parijs.

Ons blad wordt aldus het internationale orgaan voor de geestelijke stroomingen van dezen tijd. Het kleine taalgebied, dat wij bestrijken maakt het moeilijk, gezien de lage abonnementsprijs, het aantal bladzijden op te voeren. Hoewel het aantal abonné's boven verwachting is gegroeid en zich voortdurend in sterk stijgende lijn beweegt, doen wij een beroep op onze lezers ons met propaganda te steunen en nieuwe abonné's aan te brengen, ten einde het ons mogelijk te maken „Mensch en Kosmos" uit te breiden.

▼

Uit de Tijdschriften

The Modern Mystic. Juli 1937. *A. E. Ravina:* St. Germain, the wonderman; *W. J. Turner:* Kierkegaard on the classical in art; *Israel Regardie:* What I mean by magic; *Mrs. L. Kolisko:* The influence of the moon; *Amalia de Aberti:* H. P. Blavatsky and the press; *Raymund Andreae:* Mystic meditation; *Walter Johannes Stein:* Rudolf Steiner's life and work; *William Gerhardi:* Spiritual pride; *The editor:* Education; *Dr. E. Kolisko:* The man of technology and the man of magic; *Eleanor C. Merry:* Some reflections on the facts and images of mythology; *Alan W. Watts:* Gautama the Buddha; Magnalia naturae or the philosophers' stone; *John W. Seeker:* Astrology; *Robert E. Dean:* The phoenix appears- the cycle begins anew; *Shaw Desmond:* „Faith" and the physical body.

The Theosophist. Juli 1937. On the Watch-Tower; Truths of of the Great; The blessing of a Coronation; H. P. Blavatsky's „Orders"; In the hand of the elder Brethren; The Lady of Life; The Kingdom of God; The Occultism of the atom; H. P. Blavatsky in Londen; Symphonies in Perfume; The will of the Gods; The chemical Elements; Immanence and Reincarnation; „Spiritism" and Rebirth; A Theosophical Forum; The International Convention.

De Theosoof. Juli 1937. De Theosofische beweging; Yoga Vidyâ; Een brief van een Meester; Hoe als theosoof te leven; Magnetisme.

Martin Buber en C. G. Jung

door Dr. Juliette Binger

In het boek, dat in 1935 is uitgegeven ter gelegenheid van Jungs 60en verjaardag: „Die kulturelle Bedeutung der komplexen Psychologie" [1]) komt een merkwaardig artikel voor van Dr. Hans Trüb, psycholoog in Zürich. Hierin behandelt deze uitvoerig den invloed, die de psycholoog Jung en de joodsche mysticus *Martin Buber* op zijn leven hebben gehad en waarover ik een korte beschouwing als inleiding zal geven.

Trüb tracht hierin zijn eigen ziels-conflict te beschrijven. Pellen wij het menschelijke geval zelf uit de schaal van wetenschappelijke termen, dan hebben wij hier een document humain vóór ons, het lijden van een medicus-psycholoog, die zelf een worstelend mensch was, die door zijn wetenschap heen moest breken om tot zich zelf te geraken, en die nu van uit die gevonden kern wil trachten de beide groote figuren *Buber* en *Jung* te begrijpen.

Het conflict, dat Trüb een 15 jaren geleden doorworsteld heeft, is het conflict van de meeste menschen. Hij wilde nl. het leven in twee afdeelingen splitsen: in stof en geest. De stof moet de mensch, meende hij, kunnen overlaten, om op te stijgen naar den geest. Dat is de tragiek van zooveel menschen: wie de stof, wie het dagelijksche leven wil verlaten om op te stijgen naar het zg. hoogere, valt op zijn levensweg met gebroken vleugels terug. Een dan komt, wat ook tot Trüb kwam: de demon van den angst, van het verantwoordelijkheidsgevoel, van de schuld.

In dit innerlijk conflict kwam Trüb als medicus en wetenschapsman tot zijn vriend en collega Jung, om samen met hem door middel van de lantaarn der wetenschap zijn onderbewustzijn af te zoeken, en tot de grondoorzaak te komen zijner angsten en neurotische schuldgevoelens. Zoo zeer werd toen in dat onderbewuste gezocht en bijgelicht, dat zich om Trüb heen een harde denkschil vormde, die een eigen leven kreeg en die tenslotte met de individualiteit van zijn vriend Jung in botsing moest komen. Toen voelde Trüb zich, naar zijn eigen beschrijving, als een ineengerolde egel, op wiens stekels alle begrippen van het Jungsche systeem geprikt waren: alle technische benamingen der methode: het onbewuste, de Libido, de Typen, de Intra- en Extraversie, de Animus en Anima. Maar binnen in dat opgerolde prikkelbeest zat een zielig menschendiertje, dal alle schuld, welke het in zich voelde, angstig aan zijn analyticus wilde overdoen, en in deze trachtte te projecteeren, wat hij voor zich zelf niet dorst te vinden. Een botsing en verwijdering tusschen de twee vrienden was onvermijdelijk.

In dezen tijd van angst en nood kwam Trüb in aanraking met *Martin Buber*. Deze was voor hem het andere, dat wat hij niet kende: de niet-Zwitser, de niet-arts, de jood. Ze hadden nooit in een gemeenschappelijke wereld vertoefd: zoo konden ze nooit uit een gemeenschappelijke wereld gescheiden worden. In Buber voelde Trüb een zekerheid, die hij niet begreep, en die volgens hem voort moest komen uit een persoonlijk geheim, dat hij niet kende. Met den mensch Buber voelde hij zich den eersten tijd niet eens op zijn gemak; maar in den jood en mysticus Buber voelde hij een geheim aan, dat hij hem als niet-jood volgens zijn eigen woorden wilde ontfutselen.

Trüb had toen blijkbaar Buber's geschriften nog niet bestudeerd. Anders had hij geweten, dat Buber geen geheim bezat, maar dat het geheim van het joodsche volk Buber bezat. Dat geheim kan dit volk nooit afgenomen worden; dit geheim heeft gansch Israël door de eeuwen heen gedragen, en in bijbel en cultuur draagt het de geheele Christenwereld. Maar het moet in het hart van ieder mensch, jood of geen jood, met en in het geleefde leven gerealiseerd worden. Dat is het geheim van de innerlijke voorstelling vant den mensch met zich zelf, van Jacob met den Heer; het geheim van de innerlijke ommekeer, waarop de joodsche mystiek en met haar Buber's denkwijze gegrond is. Dat is de verandering *van* wil, die de Indiër Krishnamurti zoo pregnant stelt tegenover de verandering *in* wil, welke laatste zoo vaak leidt tot alleen maar consessies, verslapping en angst.

Onafwijsbaar en streng staat deze levensommekeer voor ieder mensch als een levenseisch. Als hij zich zelf die eisch niet stelt, stelt het leven hem die te eeniger tijd toch.

Dit was het, wat Trüb bij Buber vond. Ze spraken veel samen over alle levensvraagstukken, en door deze gesprekken begon in den zoekenden Trüb het diepste, het ongewetene, dat wat ieder mensch in zich heeft, maar niet met zijn intellect kan grijpen, weer te lichten en te stralen, en nu had hij geen wetenschaps-lantaarn meer noodig om zich zelf te vinden. Zoo kwam hij langs typisch-joodschen weg der dialogiek en langs den omweg jood-Buber tot het inzicht, wat hij misschien ook van Jung had kunnen leeren, als hij er toen rijp voor geweest was; dat nl. de psycholoog, de analyticus, tot wien de menschen komen om uit hun geestelijken nood verlost te worden, slechts helpen en redden kan, wanneer hij niet met wetenschappelijke kennis en termen alleen zijn patiënten bijstaat, maar ook met de inzet van eigen worsteling en eigen lijden naast hen staat, en daardoor in zijn hart voelt, wat zij voelen.

Om dit inzicht ten volle te begrijpen, moet men eerst de gedachtengang van Buber en van Jung nagaan.

In onzen tijd der wederontdekking van den joodschen mensch en tevens van de meest ongehoorde pogingen om het jodendom te belasteren en te vernietigen, is Martin Buber tot 1933 professor aan de Universiteit van Frankfort, een van zijn meest representatieve verkondigers. Als leeraar heeft hij steeds gearbeid en stand gehouden in dien dienst, welke bij het joodsche volk altijd als het essentiëele gegolden heeft, nl. om een brug te zijn tusschen de geslachten, wortelend in het verleden, wijzend naar de toekomst. Dienst in dien zin, dat men datgene doet wat nog niet gedaan is en vernieuwing tracht te brengen naar eigen aard en wezen. Als mensch en denker heeft hij gewerkt als één, die niet uitsluitend van het intellect uitgaat, maar vooral van de situatie, waarin de menschheid op het oogenblik verkeert, en die geen andere waarheid erkent dan die welke haar waarachtigheid ook in de werkelijkheid bewijst.

In het jodendom heeft men altijd een dualiteit gehad; de profeet en den priester; de diepste levensdrang uit innerlijke verbondenheid voorkomende, en het intellect. De profeet is hij, die als de eerste van zijn tijd de geheime stroomingen voelt, welke zich in het duister van zijn onderbewustzijn bewegen, en deze als zijn diepste weten verkondigt. Hij zegt dus in de openbaarheid, wat reeds in het onbewuste gebeurt, of volgens oud-testamentarische uitdrukking, wat „de wil God's" is en wat onvermijdelijk in de toekomst aan den dag moet treden. En tevens stelt hij zich als ware profeet in dienst van die onbekende onderbewuste of hoogere macht, en kan zoo de woorden spreken: „Hier ben ik, zend mij!"

De priester treedt pas op, als het den profeet gelukt is, de weg vrij te maken voor zijn denkbeelden. Hij strijdt niet, als de profeet, tegen de raliteit zooals die zich op dat moment in het leven vertoont; hij strijdt juist *voor* die realiteit tegen

---

[1]) Herausgegeben vom Psychologischen Club, Zürich. Verlag Julius Springer. Berlin 1935.

alle tegenstanders daarvan, en ten slotte dan ook tegen de profeten. De profeet is het geïntraveerde, de priester het geëxtraverteerde element.

Dit is een strijd, waarbij er geen sprake is van overwinnaar of overwonnene; want de krachten waaruit beide typen voortkomen, zijn oerkrachten van de menschelijke natuur.

Het is de strijd van Jezus met de wetgeleerden; van de Joodsche mystiek tegen de Joodsche orthodoxie; van de ondergrondsche levensstroom tegen de tastbare levensrealiteit; van soepele intuïtie tegen strenge wettelijkheid. Het is bij dit volk altijd weer de strijd van een ondergrondsche minderheid tegen een machtige, intellectueele meerderheid, maar een minderheid, die toch altijd weer de meerderheid schraagt, en waaruit de geheime koningen en leiders van het volk voortkomen.

Hiermee hangt voor de Joodsche opvatting de Messiasgedachte samen. In het O. T. vindt men een reeks figuren, Godsknechten, die strijden tegen de verwording der wereld om hen heen en opkomen voor waarheid en gerechtigheid. Met Israëls ballingschap zinken deze Godsknechten uit de openbaarheid in de verborgenheid terug, en volbrengen van uit een persoonlijk lijden hun daden in het duister der onbekendheid. Dit geschiedt van uit de Messiaansche kracht, welke van geslacht op geslacht in de menschheid voortleeft. Zij, die optreden en handelen van uit die kracht, van hen wordt in de Joodsche mystiek gezegd, dat God ze tot een blanke pijl slijpt en ze dan in Zijn koker verbergt: want het is juist hun taak om de onbekende dienaren te zijn van die geheime Messias-kracht, waarvan zij zich bewust zijn.

Het Chassidisme.

Buber vond in zijn zoeken naar de innerlijke kracht van het Jodendom, die hij ten volle in het oer-Christendom, in de woorden van Jezus erkent, deze in het zg. Chassidisme, terug. Dit is een sekte, die in de 18de eeuw in Oost-Europa is ontstaan en nu allang weer verworden is. Tot de kern van deze leer, waarmee hij op zijn 20ste jaar kennis maakte, heeft Buber zich doorgeworsteld, en hij bracht daarna deze gedachte naar het Westen in zijn prachtige dichterlijke beschrijving van den Baal Shem (d. i. de Meester van de Goede Naam), uit wiens leeringen het Chassidisme is ontstaan. Uit legenden en verspreide geschriftjes dichtte Buber het levensverhaal van dezen Poolschen wonderrabbijn weer samen: *Die Legende des Baal-Shem* en in de *Chassidische Bücher* geeft hij de grondgedachten der Joodsche en Chassidistische mystiek.

Deze Legende van de Baal Shem is geen levensbeschrijving, maar het dichterlijke verhaal van een mensch, die leefde en sprak van uit de diepste Messiaansche kracht. Het is dus het verhaal van een menschelijke roeping en een menschelijke opdracht. De Baal Shem is voor Buber geen Messias, want, zoo zegt deze profeet zelf: „Geen mensch mag zich, door zich Messias te noemen, van een ander mensch onderscheiden. Ieder mensch heeft in zich de kracht om mee te werken, iedere tijd kan een periode van verlossing worden, iedere handeling om der wille Gods kan een messiaansch handelen heeten. Wanneer de mensch zich in de volheid van zijn leven in de wereld tot God wendt, en zijn daaruit voortvloeiende daden aan de wereld geeft, zonder te berekenen waarheen zij gaan, dan werkt hij aan de verlossing inderdaad mee."

Volgens oud-Joodsch geloof wordt de wereld geheiligd tot een sacrament, omdat God, die in feite boven de wereld staat, toch in haar woont. Dit kan echter alleen gerealiseerd worden, doordat de menschen met elkaar in aanraking komen, en in betrekking en liefde tot elkaar leven. In ieder schepsel nl. woont, volgens de Joodsche mystiek, een vonk van God, en die vonk kan slechts door haar vereeniging met de andere vonken, dus door den mensch in zijn contact met andere menschen, verlost worden.

Volgens de oud-Joodsche mystiek is bij de schepping de goddelijke vuurkracht, toen die op aarde kwam, uit elkander gespat en is iedere vonk ten slotte ingekapseld in een dikke kokon van stof. Die vonken trachten zich weer te vereenigen met hun oorsprong, of met de andere vonken, en het is de taak van ieder mensch, die zich van dit goddelijke licht in zijn ziel bewust is, om de vonk van alle geschapen dingen in deze wereld, van menschen en dingen te erkennen, te zoeken en te verlossen.

Zoo is het booze niets op zich zelf: maar het is het richtinglooze stormen dezer vonken, die verlost willen worden. Het booze in den mensch is slechts een negatief iets: het is het niet-stand houden, het geen-richting-vinden, het niet-besluiten kunnen. Het is de mensch, die uit de diepere relatie weg wil treden, en als een afgescheiden ik in de wereld wil staan.

De verlossing van deze goddelijke vonk in den mensch kan slechts geschieden door de *daad*, want de Joodsche religie vraagt niet om aan God gelijk te *zijn*, maar om aan God gelijk te *worden*; zoekt niet naar de mystieke vereeniging, maar naar de goddelijke ontmoeting door den medemensch heen.

Dit is ook het specifiek Joodsche in Bubers geschriften. Nooit kan, volgens hem, de verlossing komen door magische handelingen of opgeroepen zielespanningen: zij komt slechts door de heiliging van alle handeling, door het gewone leven, door de natuurlijke verbondenheid aan de wereld. Slechts uit de verlossing van het dagelijksche leven kan het dagelijksche leven der verlossing groeien. Iedere handeling, hoe schijnbaar onbeteekenend die ook is, kan de weg zijn tot het hart der wereld. Wie zijn leven verdeelt tusschen God en de wereld, door aan God het Zijne, en aan de wereld het hare te geven, die weigert God de vereischte dienst, d. i. de heiliging van het dagelijksche leven.

Het komt er niet op aan *wat* gedaan wordt, maar *hoe* het gedaan wordt. De vraag is niet: „Wat heeft *men* te doen"; de vraag is: „Wat heb *ik* te doen". De zin van het leven zit in het hier en nu, in het hart van den mensch, die uit zijn traagheid wakker moet worden, en elk oogenblik de strijd moet aanbinden.

Van moment tot moment.

In ieder moment, bij alles wat hij doet, is de mensch ten volle verantwoordelijk voor zijn daden; ieder moment moet hij de beslissing nemen: er bestaat geen uiteindelijke beslissing.

Zoo komt Buber tot zijn bekende Ich-Du relatie: het menschen „ik", dat in leven en handelen in de Du-verhouding moet staan tot God, mensch en ding. Zonder de deemoedige verbondenheid met allen, zegt hij, ook met wie de geringsten schijnen, zou het denken niet naar de gedachte gaan, maar naar de glans der gedachte; zou de daad niet het doel zoeken, maar de gelding van het ik; wie van uit zichzelf meet en weegt, wordt zelf leeg. De Ich-Du verhouding vindt haar eeuwig zinnebeeld in het Chassidische verhaal van den rabbijn, die een leerling uitnoodigt mee te rijden in zijn rijtuig. De leerling zegt: „Ik ben bang, dat u dan te nauw zit", maar de rabbijn antwoordt: „Laten we elkaar dan meer lief hebben, dan hebben wij meer ruimte".

Dit is voor Buber de ware religie. Geloof is voor hem het antwoorden van den ganschen mensch op Gods roep, en daarmee tevens zijn verantwoorden. Geloof is een dynamisch proces, een gebeuren. Geloof is daar, waar de eene mensch den ander de hand reikt. Geloof openbaart zich in den goeden wil des menschen, niet in zijn wachten

op genade. Opgelegd wordt den mensch door God immers niets: verwacht wordt alles.

Het chassidisme illustreert zijn leer met kleine, soms zeer ernstige, soms humoristische verhalen, door Buber naverteld, en waarvan ik hier eenige laat volgen:

Een leerling vroeg:
„Er wordt ons gezegd: heb uw naaste lief als u zelf". Hoe kan ik dat doen, als mijn naaste mij kwaad doet?"
De rabbijn antwoordde:
„Je moet dat woord zoo opvatten: heb je naaste lief als iets dat je zelf bent. Want alle zielen zijn één; iedere ziel is een vonk uit de oerziel en die is ten volle in alle vonken, zooals jouw ziel in al je ledematen is. Als je hand jou slaat, bestraf je dan je hand, omdat ze geen inzicht heeft? Dan zou je nog meer pijn hebben! Zoo is het ook, als je naaste, die één ziel is met jou, je kwaad doet uit gebrek aan inzicht: als je kwaad met kwaad vergeldt, doe je je zelf nog meer pijn."
„Hoe kan ik echter", vroeg de leerling verder, „een mensch lief hebben, die ten opzichte van God slecht is?"
„Weet je niet", zei de rabbijn, „dat de oerziel uit Gods wezen voortkwam, en dat iedere menschenziel een deel is van God? En heb je met je medemensch dan geen erbarmen, als je ziet, hoe één van de heilige vonken verward is geraakt en bezig is te verstikken?"

▼

„Waar woont God?"
Zoo vroeg een rabbijn aan eenige geleerde mannen, die bij hem op bezoek waren.
Zij lachten hem uit.
„Wat is dat voor een vraag? De wereld is toch vol van Gods heerlijkheid!"
Hij echter beantwoordde zijn eigen vraag:
„God is daar, waar men hem binnen laat".

▼

Een rabbijn zei tot zijn leerling:
„De tien grondstellingen van den dienst kan *ik* je niet leeren. Maar je kunt wel in de leer gaan bij een klein kind en bij een dief.
Van het kind kan je drie dingen leeren:
Het is vroolijk, zonder daarvoor een aansporing noodig te hebben;
Geen oogenblik zit het werkeloos neer;
Wat het noodig heeft, begeert het ook krachtig en oprecht.
De dief kan je in zeven dingen onderrichten:
Hij verricht zijn dienst des nachts, als niemand hem ziet;
Als hij den eenen nacht zijn doel niet kan bereiken, dan gebruikt hij er den volgenden nacht voor;
Hij en zijn kameraden houden van elkaar;
Hij waagt zijn leven voor een kleinigheid;
Wat hij verworven heeft, is hem zoo weinig waard, dat hij het voor een kleinigheid weer weggeeft;
Hij duldt slaag en pijn en verzet zich daar niet tegen; zijn werk bevalt hem best en hij ruilt het voor geen ander.

▼

Een rabbijn liep met zijn leerlingen en zag een koorddanser. Hij was zoo diep in den aanblik van dit schouwspel verzonken, dat zij hem vroegen, waarom hij zoo geboeid was door deze dwaze vertooning. Hij antwoordde:
„Deze man zet zijn leven op het spel: waarom, dat begrijp ik niet. Maar zeker kan hij, terwijl hij op het koord danst, er niet aan denken, dat hij hiermee f 100,— verdient: zoodra hij daaraan zou denken, zou hij onmiddellijk vallen.

▼

Aan den leerling van een rabbijn werd gevraagd:
„Wat was voor uw leeraar het allerbelangrijkste?"
Hij antwoordde:
„Dat, waarmee hij op het moment bezig was".

▼

Een rabbijn stond aan een venster en keek op straat. Daar zag hij een man voorbij gaan en vroeg hem binnen te komen.
„Als je eens een beurs vol geld vond, zou je hem dan aan den eigenaar teruggeven?" vroeg hij hem.
„Rabbi", antwoordde de man, „ik zou hem onverwijld teruggeven".
„Je bent een dwaas", zei de rabbijn.
Toen ging hij weer aan het venster staan, riep een anderen man binnen en stelde hem dezelfde vraag.
„Ik ben toch geen dwaas", zei de man, „als ik een beurs vind, dan geef ik hem toch niet terug!"
„Je bent een schurk!" zei de rabbijn en liet een anderen man binnen komen.
Die antwoordde:
„Hoe kan ik weten, hoe ik dan ben? Of het mij lukken zal om den boozen drang te weerstaan? Misschien is die sterker dan ik, en eigen ik mij toe, wat mij niet toebehoort. Misschien ook staat God mij dan bij in dien strijd en geef ik het gevondene terug."
„Dat zijn ware woorden", zei de rabbijn, „jij bent een wijs man!"

Voor Buber nu is als een logisch gevolg van zijn denkwijze en van zijn opvattingen het werkelijke zg. Jodenvraagstuk vooral innerlijk en individueel, nl. de plaats, die iedere Jood, hoe ook zijn godsdienstige instelling moge zijn, tegenover zijn eigen bijzondere en geërfde wezen inneemt. Ofschoon hij als mensch geen verschil maakt tusschen Jood en niet-Jood, erkent hij toch een geprononceerd Joodsch wezen, dat hij definieert en beschrijft.

De Jood, zegt hij, is meer motorisch dan sensorisch. Hij reageert sterker dan dat hij in zich opneemt. Hij voelt meer voor verhoudingen dan voor de dingen op zich zelf. De relatie tusschen wereld en ziel kan hij in logische definities vastleggen, maar hij voelt weinig voor een boom, een vogel, een mensch als idee. Heeft hij een kleine, beperkte ziel, dan werkt hij alleen voor dat wat nuttig is en winst brengt: heeft hij een wijde ziel, dan werkt hij voor een ideaal.

Daarnaast echter staat zijn pathos, dat wat men den wil tot het onmogelijke zou kunnen noemen. De Jood stelt gaarne een onvervulbare eisch aan het leven, zooals Mozes en de profeten de absolute gerechtigheid wilden; zooals Jezus en Paulus de absolute liefde vroegen; zooals Spinoza het zijnde in formules wilde vastleggen. Zoo wil de Joodsche ziel, die geen grond kan vinden in de innerlijke werkelijkheid der dingen, van haar leegte verlost worden, door haar wortels te slaan in het onmogelijke.

Door het lijden en zwerven van het Joodsche volk hebben zij hun extase niet ongehinderd kunnen opbouwen, en daardoor hebben zij zich aangewend hun pathos in onnoodige woorden te uiten. Ofschoon daar doorheen telkens de diepste zielegronden glanzen, daalt dit pathos dikwijls af tot intellectueele rhetoriek, en ook dat is weer de zondeval der Joden. Maar zoodra de diepste Joodsche ziel dit gevaar ziet, zoodra ze merkt dat de rhetoriek met woorden aan datgene wil komen, wat voor woorden ontoegankelijk is, dan heft zij zich in haar profetische minderheid weer op en komt tot haar eigen mystiek.

In dezen tijd, nu de gebreken der Joden honderdvoudig naar boven gehaald en vergroot, hun deugden verdoezeld worden, is het goed naar het fiere woord van een Jood te luisteren, die zich een dienend deel voelt van een bloedsgemeenschap van menschen, welke door een deel der wereld uitgeworpen en gehaat wordt. Op dezen roep van haat heeft Buber onlangs een antwoord doen verschijnen *(Die Stunde und die Erkenntnis)*, waarin hij zegt, wat hij als Jood in dezen tijd nog mag zeggen:

De jacht naar zekerheden.

„Waarop komt het op dit moment voor den Jood aan?" vraagt hij. „Op zijn levenshouding. Houding echter kan men pas hebben, als men een innerlijk houvast heeft. Wanneer de Jood als individu altijd weer opnieuw wil jagen naar nieuwe zekerheden, dan zal hij altijd opnieuw zich zelf weer verliezen. Slechts als hij de huidige onzekerheid uithoudt, niet als een verlaten-zijn, maar als de eenige mogelijkheid die hem toegestaan is om zich in werkelijkheid verbonden te weten met het allerhoogste, dan eerst kan hij in de realiteit blijven. (Wordt vervolgd).

De ziel bij mensch en dier

door L. Hoyack

De vraag naar de ziel der dieren, de vraag of de dieren een ziel hebben, die zich al of niet onderscheidt van de menschelijke ziel, is er een, waarop het antwoord nog steeds wordt verwacht. Voor het materialisme bestaat in dezen geen probleem, om de eenvoudige reden, dat het den mensch in principe gelijk stelt met het dier, het dier als physiologische machine. Ook het hylozoïsme, panpsychisme, psychisch monisme, hebben de neiging zich gemakkelijk van het vraagstuk af te maken: alles is immers bezield, dus ook de mensch. Tusschen mensch en dier kan slechts sprake wezen van een graadverschil.

Het Hegelianisme brengt ons niet veel verder dan de laatstgenoemde opvatting. Voor *Hegel* is alles geest. Maar in die algeestelijkheid is geen plaats voor den menschelijken individueelen geest, voor datgene wat populair de ziel wordt geheeten. In de monadologie van *Leibniz* komen mensch en dier er heel wat beter af. Menschen, dieren, planten, tot zelfs alle atomen, vormen evenzoovele monaden, d. i. bewustzijns- en krachtseenheden. Wel is er verschil van graad, maar niet van wezen tusschen de menschelijke en de dierlijke monade.

Zelfs God is een monade bij Leibniz, nl. de centrale, die alle andere eenheden rond zich groepeert.

In de christelijk-kerkelijke traditie is geen vaste overtuiging te bespeuren. Men zat nl. steeds voor de moeilijkheid te zorgen, dat men den dieren geen onsterfelijke ziel toekende. Ziel en onsterfelijkheid zijn in het christelijk erfgoed begrippen, die niet licht gescheiden kunnen worden. Augustinus laat dan ook de kwestie in het midden. Hij acht, dat het voldoende is voor de dieren, wanneer ze bezield worden door de half materieele, half geestelijke „levensgeesten", een soort fluidum, dat geen individueel voortbestaan heeft.

Het Thomisme staat vriendelijker tegenover de dieren, vermits hun *forma*, hun levenseenheid, slechts van de menschelijke forma, of ziel, in graad, niet in wezen verschilt [1]). Het Thomisme was biologisch van structuur.

Dan komt *Descartes* en werpt het forma-begrip der school overboord. Wat overblijft is voor den mensch een onsterfelijke ziel, en voor de dieren niets dan een troosteloos machine-zijn. Toch is het mechanisme ter zake van het dierlijk leven nog steeds niet zoo radikaal als het later geworden is. Descartes werkt nog met het oude begrip „levensgeesten", „esprits animaux", d. i. het fluïde, dat langs de zenuwbanen gaat en dat de grovere deelen der dierlijke machine in beweging brengt. De „esprits animaux" moeten worden aangemerkt als zeer ijle materiesoorten. Bewustzijn is voor Descartes in de ziel gelocaliseerd. Aangezien de dieren geen ziel hebben — immers de ziel is onsterfelijk, en onsterfelijkheid komt slechts den mensch toe —, bezitten ze ook geen bewustzijn. Op het laatst van zijn leven schijnt het echter, dat hij van dit extreem standpunt is teruggekomen [2]).

De theorieën van Theosophen en Anthroposophen op dit stuk onbesproken latend, als reeds voldoende bekend bij de lezers van „Mensch en Kosmos", kom ik thans op de denkbeelden, die *Inayat Khan*, in zijn Soefieboodschap ter zake van het verschil tusschen mensch en dier heeft ontwikkeld. Zij om te beginnen echter opgemerkt, dat het thans volgende meer het karakter heeft van een conclusie

[1]) Nochtans is de dierlijke forma vergankelijk.

[2]) Zie: W. Meyer „Descartes' Entwicklung in der Erklärung der Thierischen Lebenserscheinungen".

van den schrijver dan een weergave van de leering, zooals die door den Soefie-mysticus is gebracht. En wel om deze reden, dat Inayat Khan, zich omtrent ons vraagstuk slechts sporadisch heeft uitgelaten en dan bovendien nog op een wijze, die voor meerdere uitleggingen vatbaar is.

Het heelal is volgens Inayat Khan, ontstaan uit en blijvend bezield door het Geestelijk Licht, of de universeele Intelligentie. Alle dingen en wezens, zichtbare en onzichtbare, hebben in eersten aanleg één ziel, die we de wereldziel zouden kunnen noemen. Volgens deze opvatting is dus wel iedere verschijningsvorm *bezield*, maar is nog niet uitgemaakt of daarin in alle gevallen een ziel, als levensverenkeling, huist. Dit laatste nu is de aanspraak, die de mensch voor zich maakt.

De straal van dit Licht.

Inayat Khan's leer komt aan dezen eisch tegemoet, doordien hij het algemeene Licht der natuur van den bijzonderen *straal* van dit Licht onderscheidt, die het inwezen van den mensch vertegenwoordigt. Wat wordt nu met geestelijken straal of stralenbundel, in tegenstelling tot het algemeen Geestelijk Licht, bedoeld? Hier schuilt de moeilijkheid. Aan een schijnwerper mag ongetwijfeld niet gedacht worden, want de individualiteit, voor zoover die in de schepping bestaat, komt niet voor rekening van het albezielend Licht, maar voor die van de ontstane vormen. Elders zegt Inayat Khan, dat de individueele ziel een toestand van de algemeene Intelligentie is, te vergelijken met den toestand van lucht, die tot bel in het water werd. Individualiteit moet derhalve gezocht worden aan de vormzijde der dingen, niet aan den kant van het leven, dat zich in die vormen uitdrukt en openbaart.

Het begrip *straal* kan dus slechts zin hebben, indien er, in tijd en in rangorde aan onzen grofstoffelijken vorm voorafgaande, ijlstoffelijke voertuigen zijn, waarin werkende, het Geestelijk Licht gezegd kan worden een *straal* te zijn, zooals men zeggen kan, dat een straal licht door een muuropening naar binnen valt.

Van zulke ijlere voertuigen is in alle scholen van mystiek en occultisme sprake, onder verschillende benamingen en op verschillende wijze geteld. Inayat Khan kent er twee [1]) het hemelsch — volgens Theosophische terminologie „buddhisch" — lichaam, en het mentraal voertuig, waartoe ook gerekend wordt wat de Theosophen het astraallichaam noemen.

Volhouden, dat de mensch zich van de dieren onderscheidt door de omstandigheid van een individueelen *straal*, staat dus gelijk met hem toe te kennen twee in tijd en rangorde aan het grofstoffelijke lichaam voorafgaande *voertuigen*. In zijn merkwaardige boekje: „The Mind World" laat Inayat Khan zich op een wijze uit, die sterk voor deze interpretatie pleit. Sprekend over het verschil tusschen ziel en persoonlijkheid, de eerste een straal, de tweede een combinatie van impressies, laat hij dit volgen:

„But when we come to the soul, around which the body was a cover and the personality was a cover, that is just a divine ray, when we understand the ray as a soul, which is difficult for every mind to grasp. But if intuition, inspiration permits a mind to grasp it clearly, he has seen a soul, not a personality; not a body, but a soul; an independant entity by itself, as an angel, a djinn, and even passing

[1]) Het zg. etherlichaam moet eigenlijk begrepen worden als nog te behooren tot het grofstoffelijk gebied.

through these conditions, something that is arriving at its origin, which is the only purpose that is at the bottom of its heart."

In het laatste gedeelte van den volzin wordt gezinspeeld op God, de centrale Geestelijke Lichtbron, de „Oversoul". En dan laat hij er onmiddellijk op volgen: „A new ray vivifies each incarnation". „Ray", „straal", moet dus gelezen worden als impuls, leidend tot een volledige menschwording op het stoffelijk plan.

De mensch begint zijn cyclischen loopbaan als engel, trekt zich dan uit de ijle materie van het mentaal of genisch gebied een denkvoertuig samen, en zet, aangetrokken door het gerucht der aarde, zijn involutie voort tot hij als zuigeling ten tooneele dezer wereld verschijnt. Het dier zou zich dus van den mensch onderscheiden in zoover het vóór zijn geboorte, *niet*, als de mensch, een engel en een genius is geweest, en na zijn dood niet meer als zoodanig nog gedurende een bepaald tijdperk zal doorleven, althans in veel mindere mate. Het Geestelijk Licht, dat de lagere schepping bezielt, zou dus *niet* telkenmale tot individualiteit komen, gebundeld in den „trechter" van een hemelsch en genisch voertuig, maar vrijer en meer diffuus. Toch is deze interpretatie niet juist.

Zij geldt slechts voor die gevallen, waar de natuur geen individueele vormen vertoont, zooals bij lucht, water en bodem. Zoodra afzonderlijke vormen optreden, moet men rekenen met *„stralenbundels"* van Geestelijk Licht; reeds in de plantenwereld. Inayat Khan leert dit uitdrukkelijk. De dieren, en in zonderheid de hoogere en hoogste dieren, verschillen dus, wat betreft hun metaphysische structuur, slechts *gradueel* van den mensch. Een hond, een paard, een kat, een aap hebben hun wezenswortels in de onzichtbare spheren evenals wij, nl. een buddhisch en mentaal lichaam, dit laatste alleen niet tot ontwikkeling gebracht, vanwege het minder adequate voertuig, dat een dierlijke vorm vertegenwoordigt.

Het beginsel der affiniteit.

Evenals er verschillen zijn tusschen de organismen, menschelijke en dierlijke, zoo bestaan er ook onderscheiden tusschen zielen en zielen; ziel in dezen te begrijpen als bovenzinnelijke levenseenheid, dus bezielde engel-genius. Die onderscheiden en verschillen zijn ter zake van de lichtkracht en den uitdrukkingsdrang. De wereld der engelen en der djinns is dus te vergelijken met het firmament, waarin sterren van allerhande lichtsterkte en grootte worden waargenomen. Inayat Khan leert dan verder, dat die zielen elk terecht komen daar, waar ze redelijkerwijs verwacht kunnen worden, volgens het universeele beginsel der affiniteit.

Eerst zijn de engelen en de djinns, en later incarneeren ze zich in stoffelijke voertuigen, overeenkomstig hun graad van verlichting en kracht. De zielen van de 1e grootte dus in het menschenrijk, die van 2e, 3e, 4e enz. grootte in de individuen der lagere diersoorten. Zoo vindt iedere ziel het voertuig, dat past bij haar potentiaal. Dit is niet zoo bevreemdend, wanneer men bedenkt, dat ook in het menschenrijk enorme verschillen in zielekracht moeten worden vastgesteld: de ziel van een Napoleon, een Goethe, en die van een idioot.

Volgens Inayat Khan, wiens boodschap de schrijver van dit artikel steeds als basis voor zijn bespiegelingen neemt, hebben de dieren wel degelijk een „ziel" — men zegge het voort aan de antivivisectionisten —, maar zij verschillen van ons slechts in ziele*potentiaal*. Deze potentiaalverschillen correspondeeren met de verschillen in organisatie, die de stoffelijke natuurvormen in het algemeen te bieden hebben.

Indien het ontologisch verschil tusschen mensch en dier komt te vervallen, dan vraagt men zich terecht af: waar eindigt het dier, de anthropoïde aap, en begint de mensch? Niet als Darwinisten stellen wij ons dit probleem, maar als spiritualisten, die de vonk van het eeuwig Licht ook in onze spraaklooze broeders herkennen.

Voor zoover ik weet, heeft Inayat Khan zich over deze vraag niet uitgelaten. Voortbouwende op de hier weergegeven leering, maak ik derhalve de gevolgtrekking, dat het ontstaan van den eersten mensch als een *heilsfeit* moet worden opgevat. Op een gegeven oogenblik der natuurgeschiedenis en ergens in de wereld heeft zich, en wel voor het eerst, een ziel van grooter volume geïncarneerd in het lichaam van een anthropoïd wezen. Van den biologischen kant bekeken, dus een zg. sprongvariatie, van de geestelijke zijde beschouwd, een gebeurtenis niet ongelijk aan de geboorte van een messias.

Verder kunnen we ons voorstellen, dat de nakomelingschap van dien eersten mensch gevormd werd door zielen, die evenals hun stamvader tot een hoogere geestelijke categorie behoorden. En zoo zou zich de eerste menschengemeenschap op aarde gevormd en uitgebreid hebben.

Geen principieel nieuwe levensvormen werden meer ontwikkeld, maar de anthropoïde vorm veredelde zich, doordat hij bewoond werd door zielen van grooter potentiaal. Genesis drukt deze toedracht uit, door te zeggen, dat God ten zevenden dage rustte. God schiep den menschvorm in zijn ruwsten staat, de mensch zelf verfijnt en veredelt hem door dat samengesteld proces, dat wij de beschaving noemen. Beschaving in ruimsten zin opgevat als innerlijke cultuur en uiterlijke civilisatie.

Waar wij vaststellen, dat ook thans nog het leven uiterst karig is bij het voortbrengen van eersterangs persoonlijkheden, daar is het niet ongemotiveerd om aan te nemen, dat de menschwording heeft plaats gehad op zeer weinige punten van het aardoppervlak, en ligt het voor de hand, die enkelen nog tot één te versmelten. Anders gezegd, we mogen ons voorstander verklaren van de leer van het monogenisme. Het voordeel hiervan is, dat wij in de bedding blijven der religieuze traditie van één stamvader en stammoeder der menschheid, in de Schrift bekend staand als Adam en Eva.

Wat is er tegen het behoud van deze eerbiedwaardige overlevering en deze voor ieder begrijpelijke naamgeving? Het gansche menschdom van één menschenpaar — eigenlijk van één menschelijken vader en één of meer nog dierlijke moeders — te laten afstammen, is een gedachte, die bevorderend werkt op het besef van algemeene menschelijke saamhoorigheid, doordien wij niet alleen in God, maar ook in Adam één gemeenschappelijken vader bezitten. Maar of het waar is, mogen wij niet met zekerheid beweren. Het is mogelijk, dat in tijdperken, volgend op de eerste menschwording, andere menschwordingen hebben plaats gehad, op andere punten van den aardbol en te midden van andere nog anthropoïde schepselen.

De eerste mensch als ingewijd.

Voor een denkbeeldig toeschouwer moet er met het verschijnen van den zg. eersten mensch niet veel verandering gekomen zijn in de situatie, want Adam onderscheidde zich uiterlijk in niets van zijn soortgenooten. In één opzicht echter moet er verschil geweest zijn. In den loop van zijn leven, moet dat providentieele wezen een graad van geestelijke bewustwording bereikt hebben, te voren onbekend onder de anthropoïden. Zulks was mogelijk doordien zijn ziel een hoogere lichtkracht bezat. Het oogenblik, dat definitief het dierlijke menschelijk werd, moet daarom iets dergelijks geweest zijn als wat wij thans verstaan onder initiatie, een soort zelfinwijding. Daarom is de eerste mensch wezenlijk de eerste profeet, de eerste inwijder.

De Koran beschouwt Adam ook inderdaad als zoodanig. Het feit, dat nog lang nadien, d. w. z. in de vroegste cultuurcyclen, alle beschavingsgoederen uit inwijdingstempels afkomstig zijn, dat de eerste cultuurdragers geïnitieerden en priesters waren, steunt onze theorie. De ontwikkeling der beschaving neemt zijn oorsprong in het heilige. In den hemel is de beschaving geboren, op aarde vindt zij haar latere, practische toepassing.

Het letterschrift moge als toelichting voor deze beschouwingswijze worden vermeld. Het schrift is uitgevonden door een menschensoort, die heilige dingen verbeelden wilde. En zoo is het met alle cultuurgoederen. De legende van de gouden eeuw, die we bij alle volken vinden, duidt op deze toedracht.

Er zijn spiritualistisch gezinde menschen, die bezwaar hebben tegen de gedachte, dat hun genealogie teruggaat tot een dierlijk schepsel. Indien zij in hun houding consequent waren, moesten zij ook alle ontleend-zijn van hun stoflichaam aan het zichtbaar heelal afwijzen. Zoover gaat echter niemand, omdat dit in strijd zou zijn met de evidentie. De chemische elementen, waaruit ons lichaam bestaat, zijn dezelfden als die, welke voorkomen in de anorganische natuur, en aan haar ontleend.

Welk bezwaar kan er tegen zijn, om, waar wij uiteindelijk, van lucht, van water en van gesteente afstammen, in dien aeonen omvattenden stamboom ook de dierenwereld, en inzonderheid de ons het naast staanden, de anthropoïden, op te nemen? Het gaat hier toch immers slechts om de genealogie van onzen stoffelijken tabernakel. Naar den geest stammen wij allen van God, zijn wij allen van hoogen, van koninklijken huize. Het lichaam is de gave van het zintuigelijk heelal, dat is van moeder natuur. Onze ziel wordt daarin geblazen als een getuigenis van den eeuwigen Vader, dat Hij is, en werkt en ons gedenkt.

▼

Boekbesprekingen

JOHANNES PFEIFFER. Umgang mit Dichtung. Eine Einführung in das Verständnis des Dichterischen. Felix Meiner Verlag, Leipzig 1936. 76 blz.

In dit waardevolle boekje wil Pfeiffer een verdieping van inzicht in de waarden der dichtkunst geven. Hij richt zich hiermee tegen aestheticisme en dilettantisme, theoretiseert niet, maar dwingt zijn lezers door concrete voorbeelden tot bezinning, zoowel op zichzelf als op het te vatten kunstwerk.

Deze uiteenzetting, waarin invloeden van Heidegger's filosofie te bespeuren zijn (van denzelfden schrijver verscheen ook een inleiding in de existentiefilosofie), krijgt groote betekenis wanneer ze komt te staan in het vragen naar zin en taak der kunst in het algemeen. De tijd, dat men meende hierbij met eenvoudig af te lezen waardeeringstabellen te kunnen volstaan, is voorbij. Pfeiffer noemt de dichtkunst „Daseinserhellung" en zegt: „Wir werden uns klarer und gewisser in den Wurzeln des Seins, nicht kraft denkerischer Anstrengung, sondern durch das Geschenk symbolischer Verdichtung, nicht in begrifflicher Allgemeinheit, sondern in sinnbildlicher Einmaligkeit". Voor hen, die dit kunnen onderschrijven, zal deze excursie door de gebieden der dichtkunst, onder leiding van een voortreffelijk gids, ongetwijfeld een verrijking brengen.

J. H. W. V.

WAT IS DE OXFORDGROEP? met een voorwoord van Prof. L. W. Grensted. Amsterdam. 1937. H. J. Paris. Geb. f 1,25.

In dit boekje vindt men een algemeene karakteristiek van de Oxfordgroep, het deelen (sharing), de overgave aan God en de aanvaarding van Zijn leiding en een beschrijving van de vier absolute eischen.

„Men kan niet tot de Oxford Groep toetreden. Er bestaat geen lidmaatschap, geen contributie, geen insigne of zetel eener „vereeniging". Statuten heeft zij niet. Het is een naam voor een vereeniging van menschen van alle standen, beroepen en vakken, uit allerlei landen, die hun leven aan God hebben overgegeven en die trachten, onder leiding van den Heiligen Geest, geestelijk te leven." (l. c. p. 13.)

Ook in dit boekje de prettige geest van verdraagzaamheid, die de Oxford Groep eigen is. Geen proselietenjacht, maar rustige uiteenzetting van de beginselen. Merkwaardig, dat ook hier het begrensde Ik, gelijk bij Krishnamurti als de oorsprong van alle kwaad wordt gezien. Kenmerkend voor de Oxford Groep is het hier beschreven toevertrouwen van de leiding van eigen leven aan God.

Het heeft weinig zin om de Barthsche visie van God als het Totaal Andere, ongenaakbaar voor den mensch hiertegenover te stellen, omdat m. i. de Oxford Groep met haar doorwerking van het Goddelijke beginsel in het practische leven evenzeer gelijk heeft als Barth, die God ziet als het principieel Verschillende-van-denmensch. Een kwestie van polariteit.

Het besproken „deelen" laat m. i. onvoldoende het gevaar zien van de openlegging van innerlijke ten overstaan van de buitenwereld. Hier is een principieele beschouwing over de verhouding van esoteriek en exoteriek hard noodig.

10 OXFORD SNAPSHOTS, - Kaj Munk, vert. door Dr. P. Boer—den Hoed. 1937. - J. Ploegsma, Zeist. f 1,40.

In een tiental schetsjes wordt op een psychologisch zeer verantwoorde wijze beschreven, hoe bij rustig doordenken ten slotte niemand ontkomt aan de verantwoording ten opzichte van het leven. De dokter, de werklooze, de rechter, allen passeeren de revue en de reactie van hun milieu op de Oxford-gedachte is in korte trekken, maar raak geschetst.

Vooral doet het prettig aan, dat de schrijver van deze schetsjes den humor zoo goed weet te hanteeren. Hij verplaatst zich geheel in de gedachtengang van hen, die de Oxford-gedachte zonder verdere bezinning afwijzen en weet dan dialectisch over te springen naar deze laatste, waardoor dan een positieve geestelijke winst ontstaat.

F. de V.

▼

Ingekomen boeken en brochures.

J. J. Poortman: De noodzaak der eenzijdigheid, 32 blz. Van Gorcum & Comp., Assen, 1936.

J. J. Poortman: Over eenige min of meer occulte motieven in de wereldlitteratuur, 26 blz., Van Gorcum & Comp., Assen, 1937.

Drs. P. H. van der Gulden: Philosophische Propaedeuse, 29 blz., Van Gorcum & Comp., Assen.

Hugo Friedrich: Descartes und der französische Geist, 78 blz., Felix-Meiner, Leipzig, 1937.

E. C. Merry: Spiritual knowledge, 81 blz. Anthroposophical Publishing Cy., London 1936.

Christiaan Pfeiffer: Het pelgrimspad, Symbolisch spel in Arcadië, 101 blz. P. de Boer, Utrecht.

Mr. C. A. J. Hartzfeld: Over polariteit in de zielkunde, 40 blz., C. A. J. van Dishoeck, Bussum, 1937.

Spiritisme-Spiritualisme

door W. van Gorcum

It is suggested that we link science to religion, and it is a good plan, because the great ruling Ultimate must be the god of all science.
Dr. H. C. Hoskier, ,,The Back of the Beyond".

Aber etwas ist toch geleistet, und zwar allein auf Grund der Überzeugung, dasz nur die Zusammenfassung aller Beweismittel und das ins Einzelne uud Letzte dringende Zusehn und Überlegen uns sichere Entscheidungen verspricht.
Dr. E. Mattiesen, ,,Das Persönliche Überleben des Todes".

Over de grondslagen van het spiritisme zou men meermalen een beschouwing kunnen geven, zonder telkens in herhaling te vervallen. De historie van zijn ontwikkeling als geestesstrooming is tot een statisch geheel in de literatuur gecomprimeerd en leent zich daardoor minder voor het doel, dat de redactie van Mensch en Kosmos zich heeft gesteld. Het levende, het dynamische toch verplaatst den lezer in de sfeer van vitale, beweeglijke waarden, betrekt hem in dit uitdijingsproces en stimuleert hem tot onderzoek, vergelijking en toets.

Geenszins wil ik iets afdingen op de belangwekkendheid van den historischen opbouw eener levensrichting, maar hij krijgt eerst zijn volle waarde, wanneer men met den volwassene nader heeft kennis gemaakt. Zoo gaat het ons immers ook in het dagelijksche leven. Ontmoeten wij een interessant mensch, die ons nieuwe dingen vertelt, nieuwe waarden voorlegt, nieuwen glans verleent aan dingen, waarvan wij ons slechts een oppervlakkig of totaal geen beeld hadden gevormd, dan gaat onze belangstelling allereerst uit naar de grondslagen van zijn visie. Hoe hij zich als kind heeft gedragen, wellicht ook van tijd tot tijd heeft misdragen, deze vraag komt eerst bij ons op, nadat wij hem nader hebben leeren kennen en zijn houding van nu hebben gepeild. Wat ons interesseert, is hoe hij de dingen — en vooral —, hoe hij *onze* dingen in het leven ziet en verklaart.

Een enkel woord kan millioenen menschen vereenigen; twee woorden honderdduizend; bij drie woorden wordt het getal wederom aanmerkelijk kleiner en vier woorden kunnen er niet twee samenbrengen. Zoo is het mogelijk, in alle denkrichtingen en stroomingen, hoe uiteenloopend ook, dat éëne woord te vinden, dat haar bindt. De verwantschap is onloochenbaar daar, maar gaat in de vele woorden teloor.

De levensvatbaarheid van een geestesstrooming is om die reden omgekeerd evenredig met de uitgebreidheid van haar grondslagen. Hoe eenvoudiger, hoe begrijpelijker en rationeeler die grondslagen zijn geformuleerd, hoe grooter het aantal zal zijn van hen, die ze kunnen aanvaarden. Dat de uitwerking en toepassing op het eigen leven een strikt persoonlijk karakter gaat dragen en afwijkingen vertoont van die des geloofsgenoots, behoeft alleen dan tot afscheiding en splitsing te leiden, indien de eenvoudige basis door geestdrijverij is verhuld in dogmata.

Waar vrijheid heerscht, waar aan de persoonlijkheid alle recht wordt toegekend, daar blijkt de bindende grondslag sterk genoeg om vele woningen te dragen. En in zoo'n wereld kan men met alle buren in vrede en vriendschap leven.

Waar ik nu in den aanvang zei, dat men meermalen over de grondslagen van het spiritisme zou kunnen spreken, zonder in herhaling te vervallen, daar moeten deze zich wel door grooten eenvoud kenmerken. En inderdaad, zij zijn zoo klein in aantal en zoo kernachtig geconstitueerd, dat zij eveneens dienen als basis voor andere geestesrichtingen. De oorzaken van de onderscheiding wortelen in de uitwerking en toepassing.

De grondstellingen zijn:

1. De mensch zet zijn bestaan na den stoffelijken dood voort.
2. Communicatie tusschen beide bestaansvormen is onder zekere voorwaarden mogelijk.

Het klassieke spiritisme nu grondt zijn leer op deze theses en streeft daadwerkelijk naar uitbreiding van het terrein zijner kennis. Eensdeels tracht de spiritist bewijzen te verzamelen voor dit voortbestaan en daartoe staan verscheidene wegen open; anderdeels is zijn pogen gericht op het winnen van inlichtingen aangaande dat voortgezette bestaan, waarbij derhalve — en ook hier op gevarieerde wijze — van de communicatie-mogelijkheid wordt gebruik gemaakt. Het zou volkomen onbillijk zijn, in dit streven niet meer te zien dan een begrijpelijke nieuwsgierigheid. Integendeel, de spiritist voelt zich daarbij gedragen door den ernstigen wensch, zijn levenshouding reeds hier aan te passen bij dat niveau van hoogere evolutie, waarvan berichten hem bereiken. Daarin zal hij zich gesteund vinden door zijn naasten, die hem zijn voorgegaan en de groote scheidsmuur zijn gepasseerd. En deze communicatie, gepaard aan het stellige vooruitzicht op hereeniging, is zijn troost in het leed der tijdelijke scheiding.

De *religieuze* levensbeschouwing, gebouwd op de eenvoudige grondslagen van het spiritisme, wordt den laatsten tijd in ons land aangeduid door het woord ,,spiritualisme". In veel andere landen, zoo ook in Engeland, kent men deze onderscheiding niet en noemt men den actieven spiritist en den meer beschouwenden spiritualist beiden ,,spiritualist". Hier te lande echter kent men aan die nuanceering nog eenige waarde toe.

Dit houdt evenwel niet in, dat de spiritist in het algemeen niet religieus zou zijn; het tegendeel is waar. Neen, die onderscheiding houdt verband met de gerichtheid, met het zwaartepunt der levenshouding. Ik zou de levenshouding van den spiritualist niet graag passief willen noemen tegenover die van den spiritist actief; toch staat eerstgenoemde anders tegenover de communicatie als de laatste, laten wij zeggen inactief.

Hij beweegt zich vàn het phenomeen in de richting van het leven, terwijl de spiritist zijn leven in meerdere of mindere mate ondergeschikt maakt aan het verschijnsel en zich dus in tegengestelde richting orienteert.

Dit typische verschil van richting en zwaartepunt komt dan ook direct naar voren bij de verhouding van beide tot de parapsychologie, de wetenschap, die haar snijmes gezet heeft in het occulte verschijnsel. Bij die ontmoeting wordt het onderscheid van zwaartepunt evident. Hierop kom ik later terug.

Thans gaan wij de grondslagen nader bezien.

Stelling nummer één is spiritualistisch, is een tegenstelling van materialistisch. Zij houdt in: de heerschappij van geest over stof.

Men kan zich bezwaarlijk een ,,geestesrichting" denken, die deze heerschappij van den geest niet als grondslag aanvaardt.

Voor den spiritist is de eerste stelling inductief ontstaan; hij heeft tot haar stelligheid besloten uit de verschijnselen.

De spiritualist erkent het verschijnsel zoowel als de rechtmatige conclusie tot deze these. In vele gevallen zal hij echter langs deductieven weg tot de stelling zijn gekomen. Hij keert als het ware het proces om; de macht van den geest om plastisch op de stof te werken, de onafhankelijkheid van den geest van de materie en het feit, dat hij, langs welken weg ook, in de stof heeft leeren zien het uitdrukkings- en communicatiemiddel van den geest, heeft hem doen inzien, dat het geestelijk principe ook in den mensch primair, heerschend, vormgevend en blijvend moet zijn. Zoodra hij de entelechie als vormend beginsel heeft ontdekt, kan er bij hem geen enkel bezwaar meer rijzen tegen de aanvaarding van grondstelling no. 1 van het spiritisme en onderschrijft hij de verklaring van *Ralph Waldo Trine*: „Men zegt, dat ik een ziel heb; ik zeg, dat ik een ziel ben en dat ik een lichaam heb".

De openbaringsspiritist.

De spiritist, die door het verschijnsel, dat zich aan hem voordeed, inductief heeft besloten tot stelling no. 1, wordt meestal aangeduid als „openbarings-spiritist". Hij heeft zijn „waarheid" uit het phenomeen afgeleid. Het spreekt wel vanzelf, dat aan deze eigen openbaring een zekere studie van het verschijnsel kan zijn voorafgegaan, zooals dat in een zeer uitgebreide literatuur is weergegeven. De lezing van al die verslagen zal dan in zekeren zin geprikkeld hebben tot eigen experiment en mogelijk ook een zekeren leidraad hebben opgeleverd voor de techniek en soms zelfs voor de noodige voorzichtigheid en critische houding. Heel velen echter zijn zonder voldoende voorkennis direct met het verschijnsel in aanraking gekomen en dikwijls was de aanleiding daartoe een sterfgeval in naaste omgeving. Behoudens misschien een enkele uitzondering, leidde een zoodanig geënsceneerde eerste kennismaking vrijwel altijd tot oogenblikkelijke en vaak fanatieke aanvaarding van beide grondslagen, het voortbestaan en de communicatie, wijl hier de laatste inductief tot de eerste voerde.

Voor den spiritualist echter is de rangorde andersom en in voege als boven genummerd is aangegeven. De communicatie is secundair, een mogelijkheid ontstaan uit stelling no. 1.

Toch zal het duidelijk zijn, dat de, in naam met den spiritist innig verwante, spiritualist zichzelven geen levensbeschouwing van eenige beteekenis zou kunnen opbouwen, zoo hij de belangrijkheid van stelling no. 2 niet erkende. Hij heeft voor de ontwikkeling daarvan *den inhoud* van die communicatie ontwijfelbaar noodig en zoo aanvaardt hij dus beide theses als basis voor zijn denken.

Iemand, die door het leed van een sterfgeval of door anderen nood gedreven, als het ware door de openbaring — zij het hier een persoonlijke — tot oogenblikkelijke aanvaarding van de twee grondslagen wordt gebracht, verkeert in een hoogst labielen psychischen toestand en staat aan vele twijfelingen van verschillend karakter bloot. Wendt hij zich tot de litteratuur, dan zal hij zich bij herhaling geschokt voelen door min of meer gegronde critiek op de waardeering van verschijnselen, zooals hij ze meemaakte en als onaantastbaar bewijs accepteerde. Zet hij het onderzoek op eigen gelegenheid voort, dan zal zijn gebrek aan kennis hem op zijpaden kunnen leiden, die meestal dwaalwegen blijken te zijn en tot een heftige teleurstelling voeren.

En een teleurgesteld spiritist is er erg aan toe; erger dan iemand, die nimmer met het spiritisme in aanraking kwam. Het komt hem voor, dat een grondslag, die te zwak bleek om zijn schoon bouwwerk te torsen, slechts op „verbeelding" kan berusten. De oorzaak voor zijn val is echter, dat hij zich geen rekenschap heeft gegeven van de beperkende bepaling, die in stelling no. 2 zoo voorname beteekenis heeft en de communicatie slechts „onder zekere voorwaarden" mogelijk verklaart.

De meer critische spiritualist.

In het algemeen is de houding van den spiritist tegenover het verschijnsel meer optimistisch, minder critisch dan die van den spiritualist. Eerstgenoemde legt den klemtoon eerder op het persoonlijke element, waar het de communicatie betreft; laatstgenoemde richt zijn aandacht voornamelijk op de leering en de moraal van den inhoud der „boodschappen". De communicatie voldoet bij den eerste primair aan een persoonlijke, soms eenigszins egoïstische behoefte naar herstel van een verbroken contact en ontleent een deel van haar waarde aan periodieke herhaling; de spiritualist daarentegen stelt kwaliteit boven kwantiteit en eischt in de eerste plaats zuiverheid, een zoo groot mogelijke uitfiltering van animistische factoren en bijproducten.

Ook dit verschil in waardeering komt tot uiting in de beiderzijdsche verhouding tot het wetenschappelijke onderzoek.

Voor het oogenblik willen wij echter terugkeeren tot ons uitgangspunt, de grondslagen. Bezien wij these no. 1 thans nogmaals en meer van nabij. Een voortbestaan, onafhankelijk van het bij den stoffelijken dood afgelegd aardsch lichaam, zou geenerlei binnen ons bevattingsvermogen liggende waarde voor den mensch hebben, zoo hiermede niet het behoud van de persoonlijkheid gepaard ging. Een voortbestaan beteekent allereerst een bestaan en zonder persoonlijkheid is van een bestaan geen waardeerbare voorstelling te vormen. Dit bestaan sluit derhalve zoowel een voortbestaan als een vóórbestaan in. Binnen de grenzen van dit opstel gaan wij daarop thans niet verder in.

Het behoud van de persoonlijkheid sluit op zijn beurt weer in, dat bij den overgang van den eenen bestaansvorm in een anderen de geheele mentale lading wordt meegedragen als voornaam onderdeel dier persoonlijkheid. Willen wij aan de schepping niet alle evolutie ontzeggen en hebben wij a prióri de heerschappij van den geest over de stof erkend, dan zullen wij haar zeker niet zonder een geestelijke evolutie, een mentale ontwikkeling, kunnen zien en volgt hieruit, dat de mensch door het bezit van een vrije wil een zekere mate van verantwoordelijkheid voor dien groei heeft te dragen. Zooals hij aan het einde van zijn aardsche loopbaan is, zoo wordt hij in de volgende sfeer als het ware geboren. Geld en goed laat hij achter; zijn karakter en zijn saldo winst en verlies op geestelijk terrein vormt zijn eenige bagage. Die bagage is de grondslag en de bouwstof voor zijn nieuwe leven.

De aarde blijkt dus voor den mensch een leerschool te zijn, een klasse in een eeuwigen cursus met wisselende leermiddelen maar met één vaststaand doel.

Dit is wel de voornaamste uitbreiding, welke spiritist en spiritualist beiden aan de eerste grondstelling geven. Deze verbreeding van de oorspronkelijke gedachte houdt noodwendig in, dat de mensch door het feit van zijn aardschen dood — overgang, zegt de spiritist — noch wordt bevorderd tot engel noch gedegradeerd tot duivel en evenmin plotseling alwetend zou zijn.

Deze deductie nu vindt dekking in de analyse der boodschappen, die van „gene zijde" langs verschillende wegen tot ons komen. De werkelijkheid blijkt in groote trekken overeen te stemmen met de uit de grondstelling afgeleide hypothese.

De condities blijken aan gene zijde van de groote scheiding anders te zijn; naast enkele bekende natuurwetten doen zich geheel nieuwe voor, aan welker werking men eerst langzamerhand gewend raakt, maar de mensch te midden van die vreemde omgeving is dezelfde gebleven, in het bezit van de geheele lading van karakteristieke eigenschappen, welke hem reeds hier tot persoonlijkheid stempelde.

(Slot in het volgende nummer).

Eranos-impressies

door Frank de Vries

Opvallend en wellicht symptomatisch voor het begin van een nieuwe cultuur, is het feit, dat zich hier en daar synthesekernen beginnen te vormen, die steeds aan beteekenis toenemen. Het is geen toeval, dat in hetzelfde jaar, ja in hetzelfde kwartaal, dat „Mensch en Kosmos" werd opgericht, in Engeland het maandblad „The Modern Mystic" uitkwam, dat een groote verwantschap met ons tijdschrift heeft.

Het Eranos-centrum in Ascona, waaraan in het eerste nummer van „Mensch en Kosmos" een korte beschouwing was gewijd, bestaat reeds sinds 1930. Een definitieve koers werd evenwel pas in 1933 ingeslagen, toen vele *geleerden* aan de uitnoodiging van mevr. Froebe—Kapteyn om naar „Casa Gabriella" te komen, gehoor gaven.

Met een zekere „afgunst" constateerden de Zwitsers, dat het alweer een Hollandsche was, die dit centrum stichtte. Het is verwonderlijk, dat in ons kleine land, dat zoo sterk verdeeld is in tal van secten, groepen en standen, toch steeds weer geslaagde pogingen tot synthese voorkomen. Misschien hangt het samen met de sterke influx van Oostersche gedachten, uit ons Indië, wellicht evenzeer met onze gunstige geografische ligging, waardoor een sterke uitwisseling van cultuurgoederen met de naburige landen mogelijk is.

De moeilijkheden van een geestelijke synthese zijn ongehoord groot. Bij het te zamen brengen van wat ver uiteen ligt, dreigt immer het gevaar, dat er geen wezenlijke versmelting komt, maar slechts een syncretische oppervlaktebinding. Een tweede klip waarop men licht kan stranden is de verhouding van het gevoel en het verstand. Het gevoel van eenheid kan door het suggestief inwerken op een groep door middel van symbolen, kunstmatig vergroot worden. Er ontstaat dan een psychisch aggregaat, dat tot in het pathologische kan ontaarden. Door de overmatige beklemtoning van het gevoel is evenwel geen fundament voor een werkelijke geestelijke eenheid aanwezig.

Daarentegen is het samenbrengen van geleerden zonder meer, evenmin doelmatig om een werkelijk geestelijke synthese tot stand te brengen. Wel is dan elke dwang of elk dwanggevoel afwezig en dàt is een gunstige factor voor den groei van het nieuwe. Het nieuwe, dat soms schijnbaar van onderen komt, maar in wezen slechts de psychische onderlaag opzoekt om de hoogere structuren te noodzaken het nieuwe te aanvaarden en te verwerken.

Welke sfeer was nu in Eranos aanwezig? Sfeer is niet meetbaar en het gevaar van subjectiviteit van oordeel kan daarom niet vermeden worden.

Welnu, bij Eranos overheerschte het denken boven het gevoel. Het denken dan in den zin van de voortgang van het verstand zonder dat de totale persoonlijkheid deze gang met hetzelfde rhythme volgde.

Een onvolledigheid.

In die zin was Eranos onvolledig. Maar dit is geen absoluut gebrek, slechts een relatief en tot op zekere hoogte in dit tijdsmoment onvermijdelijk. Het denken, dat sedert eeuwen op hol geslagen is en zonder verband met de andere zijnselementen de werkelijkheid exploreerde, kan niet ineens met deze in harmonie worden gebracht.

De geleerden in Eranos bijeen, waren vooral specialisten en zullen ten deele vermoedelijk veeleer met een gevoel van innerlijke leegte, Eranos verlaten hebben, dan dat zij de volheid van de geest hebben meegebracht. Dit is een teleurstelling voor hem, die den geest zoekt, maar hij, die weet te wachten, heeft geduld en weet dat deze geleerden eens zullen terugkeeren met de vruchten van een innerlijke worsteling, die in Eranos een aanvang nam.

Verschillende bijkomende omstandigheden hebben het tot stand komen van een „sfeer" moeilijk gemaakt. Hiertoe behoorde allereerst het afwezig zijn van gedachtenwisseling. Hij, die wel eens aanwezig is geweest in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort zal zich herinneren, dat menigmaal discussies het belangrijkst waren. Tot voor enkele jaren was een discussie een onmogelijk iets, omdat deze altijd ontaardde in een verdediging en aanprijzing van eigen standpunt of een expositie van verworven kennis. Het is opvallend, hoe den allerlaatsten tijd een schuchterheid en aarzelen de gedachtenwisselingen kenmerkt, welke veelbelovend is.

De aanwezigheid van menschen van tal van nationaliteiten in Ascona, Zwitsers, Hollanders, Engelschen, Franschen, Duitschers, Amerikanen enz., had het nadeel, dat onderling begrijpen in den meest ruimen zin van het woord, moeilijker was dan wanneer menschen van één enkele nationaliteit aanwezig waren geweest. Dit uitgangspunt van het te zamen brengen van menschen van uiteenloopenden landaard, lijkt mij juist, omdat een nieuwe cultuur zich niet diep genoeg verwortelen kan in een bepaald land of in een bepaalde groep alleen. Iedere levensbeschouwing, die „blijft steken" bij een deel van de kosmos lijkt mij a priori onvruchtbaar.

Evenmin kan een synthese zich verwezenlijken, als de opbouw ervan plaats vindt door hen, die zich slechts ten deele geven. Men moet zich met de geheele persoonlijkheid inzetten en van het nieuwe uit vernieuwd willen worden tot in de diepste structuren.

De openingsrede van mevr. Froebe.

Mevr. Froebe opende de Eranos-week, die van 5—12 Augustus plaats vond, met eenige treffende zinnen. De bedoeling van Eranos, aldus mevr. Froebe, is om een brug te slaan tusschen het heden en het verleden, door vergeten ervaringen van dat verleden tot nieuw leven te wekken. Tot dusverre geschiedde dit fragmentarisch. Eranos wil een synthese mogelijk maken, tusschen wat verspreid uiteen ligt. Daartoe dient het verleden bestudeerd en tegelijk de grondslag gelegd te worden voor een nieuwe cultuur. Voor deze vorschingen, die op wetenschappelijke wijze dienen te geschieden, is een zeker invoelingsvermogen noodzakelijk.

De mensch van het heden ondervindt een sterke druk, doordat de oerbeelden van tal van religies zich met groote kracht aan hem opdringen. Hij maakt kennis met de werelden der mystici, der gnostici, der alchemisten, enz. Deze oude ervaringen moeten verwerkt worden. Wij moeten een schakel trachten te worden in de keten, die het verleden met de toekomst verbindt.

De tragiek, die wij op het oogenblik beleven, is niet van dezen tijd alleen. De „Erlösungsidee" is een typisch archetypische idee. Iedere epoche worstelt op haar wijze met dit oerprobleem. Voor wie goed luistert, is de „zeitlose Melodie" zooals die weerklinkt in het fluitspel van Krishna, reeds te hooren.

Eranos, aldus besloot mevrouw Froebe, wil trachten een

centrum van bezinning te zijn en zich in dienst te stellen van een leidende idee, die slechts door een dienen zich kan verwerkelijken.

De gedachte, die aan de Eranos-week ten grondslag lag, was „Die Gestaltung der Erlösungsidee in Ost und West", dezelfde als het vorig jaar. Het volgend jaar zal het thema het probleem van de Oer-moeder zijn.

Het is welhaast onmogelijk en vermoedelijk ook wat praematuur, om te trachten uit de verschillende voordrachten, gehouden door tal van eminente geleerden (ditmaal vooral uit Frankrijk) een algemeene substantie te destilleeren. Laten we trachten een paar vluchtige lijnen te trekken, met geen andere pretentie, dan om de geest tot synthetisch denken te prikkelen.

De tijd is voorbij, dat men over het geestesleven van andere culturen denigreerend sprak. Den Europeeschen mensch wordt het langzamerhand duidelijk, dat zijn wereld niet de eenige en zelfs niet de hoogst ontwikkelde is. Met Faustische drang vernietigde hij andere culturen en thans keert hij als bedelaar terug om te luisteren, naar wat de restanten hem te vertellen hebben.

Maar hij heeft gewonnen bij de ontstuimige activiteit, die hij in de wereld der dingen ontplooide. Hij heeft de persoonlijkheid ontdekt. In zijn rusteloozen arbeid trachtte hij wellicht den angst, die zich openbaarde, toen hij zijn eenzaamheid speurde, te overwinnen. Het gelukte een zekeren tijd. Maar plotseling openbaarde zich aan hem een niet aan dingen gebonden grondelooze angst voor de existentie, een zich vereenzaamd weten in den onmetelijke chaos. Slechts de moedigsten wisten den drang om te vluchten in het onbewuste te weerstaan, en te blijven *denken*. Waarschijnlijk zal voor den Westerling de Verlossing niet de vernietiging, de oplossing der denkende persoonlijkheid kunnen zijn.

Bij het zoeken der Verlossing zal hij de wijsheid van andere culturen niet kunnen ontberen. De Eranos-week leerde welk een diepe wijsheid de mensch heeft bezeten en waartoe hij zich opnieuw een toegang moet boren. Dit hervinden en herbeleven van oude wijsheid is een gaan naar den Oorsprong. De gang naar de Oorzaak van alles, is het wenden van den blik naar binnen. Eerst ziet men „daarbinnen" slechts duisternis, maar de waarheden van oude culturen, die dichter dan wij bij den Oorsprong waren, kunnen licht brengen.

Analogieën.

Eranos leerde, dat verschillende culturen vaak dezelfde gedachten hebben omtrent de kosmische gebeurtenissen, zooals de schepping. Bij de Egyptenaren was er de Goddemiurg, die het Licht schiep. Daarna kwam de schreeuw en ten slotte het Woord. Ditzelfde Woord treffen we aan in het Johannes-evangelie. Ook bij de Mohammedaansche religie geschiedt de schepping door het uitspreken van het Woord.

Eenzelfde merkwaardige overeenkomst treffen we aan bij de Verlossing, die eerst alleen den koning of den hoogsten in den lande kon deelachtig worden, maar later voor het geheele volk bereikbaar was. Omstreeks 2000 j. v. Christus voltrok zich in Egypte een bloedige revolutie, waarbij dit democratiseeringsproces zich voltrok, aldus prof. *Moret*.

Prof. *Przyluski* constateerde hetzelfde bij het Indische denken, dat volgens hem vier stadia heeft gekend van evolutie.

In het eerste stadium stond het welzijn van de groep in het centrum van de aandacht. Het tweede, de tijd van het koninklijke rijk, dat kosmisch werd gedacht, bracht slechts de Verlossing voor den koning. Pas in de derde phase kwam de mogelijkheid van Verlossing voor het geheele volk.

In Mexico was de kalender het eigenlijke grondschema van de symboliek. Kalendersymbolen correspondeerden met bepaalde lichaamsdeelen. Deze laatste stonden onder invloed van demonische machten. Een dergelijke magische conceptie treft men volgens Prof. *Danzel* ook aan bij de Maori's, in Oud-Egypte, bij de Chineezen en de Kabbalisten. De kalender was in Mexico het boek der goede en kwade dagen, evenals in Babylonië, China en Egypte.

Dit slechts als een enkele suggestie omtrent de eenheid in de veelheid en als bewijs van de archetypische structuur van het menschelijke kennen, voor zoover dan een overnemen buitengesloten was. Overigens wijst het overnemen op zichzelf ook op verwantschap, want het totaal vreemde kan niet geassimileerd worden.

Meer dan deze schetsmatige lijnen kunnen hier niet getrokken worden.

De moeilijkheid om het ken-leven van vreemde culturen zich eigen te maken is groot. Prof. *Masson-Oursel* waarschuwde er voor om niet te vervallen in de fout de eigen psychologische structuur voor absoluut te verklaren. Op die wijze kan het Westen het Oosten nimmer benaderen. Aan een absolute grondstructuur van de psyche gelooven de oriëntalisten niet. De Westerling, aldus zei prof. Masson-Oursel voorts, gelooft onvoorwaardelijk in feiten. Het Oosten gaat niet zoover en aanvaardt een zekere speelruimte.

Weliswaar gelooft de Westerling niet meer in de kenbaarheid van het absolute, maar daar is het „fetishisme de la science" voor in de plaats gekomen. Absolute „pensées" zijn niet mogelijk. Al het denken is gebonden aan een bepaalde techniek, aan een bepaalde structuur, aan bepaalde woorden. De uitwisselbaarheid van deze woorden tusschen het Oosten en het Westen is niet groot, aldus de befaamde geleerde.

In enkele volgende artikelen zal nader op de lezingen worden ingegaan.

▼

Kopenhaagsche Indrukken

door J. J. Poortman

Het Theosofisch Congres

Nadat men Kopenhagen eenigszins vergeleken heeft met de Hollandsche steden en wat wegwijs is geworden — zoo is een „cabaret" een soort hors d'oeuvre en als de kranten over den 80sten verjaardag van den „gammle" dichter Pontoppidan schrijven, vermelden ze alleen maar, dat de man oud is —, komt er aandacht vrij voor het *Theosofische Congres*, het 14de, gehouden door de Europeesche Federatie. Het kwam bijeen in het Moltke-paleis, eigenaardig maar niet onfraai mengelmoes van 18den eeuwschen stijl en recente vernieuwingen, aangebracht door de vakvereeniging, aan wie het thans behoort. De voorzitter was prof. J. Emile Marcault, vroeger hoogleeraar in de psychologie te Grenoble en Pisa, thans algemeen secretaris der Fransche Afdeeling der Theosofische Vereeniging, die in het Engelsch met Franschen zwier de besprekingen leidde. In een der bijeenkomsten werden bloemen voor hem gebracht vanwege de Deensche S.P.R., zeker indachtig aan het opschrift: „Sig det med Blomster". Onder de bijna 400 deelnemers (waaronder ruim 40 uit Nederland) heerschte de prettige, bevrijde stemming, die vele congressen en conferenties, vooral de wat religieus getinte, kenmerkt.

Het hoofdonderwerp van dit congres was intusschen: *„Waar Theosofie en Wetenschap elkaar ontmoeten"*. In dit verband spraken de Finsche bibliothecaris dr. Saarnio over „Het wetenschappelijke in de theosofie", de Londensche zenuwarts dr. Bendit over psychotherapie — hij ging vooral in op Jung en zocht verband met Oostersche bevrijdingsdenkbeelden —, terwijl een lezing van miss E. W. Preston (schrijfster van „The Earth and its Cycles") over de opklimming van den mensch werd voorgelezen. De bejaarde miss Charlotte E. Woods (schrijfster van „The Self and its Problems") behandelde in een o. i. uitstekende, met veel levendigheid voorgedragen rede het verband tusschen theosofie en philosofie. Daarbij frappeerde, dat zij Hegel, dien zij overigens hoogschatte, nog steeds teruggedrongen achtte, terwijl Leibniz h. i. een grooten invloed op het moderne denken uitoefent. Dit moge dan voor de Angelsaksische landen gelden, op Nederland past de verhouding zoo toch niet. Over de *paradox* o. a. van het veranderlijke en het onveranderlijke, het eindige en het oneindige sprak miss Woods op een wijze, die o. i. van groot wijsgeerig inzicht getuigde. Of alle aanwezige en niet-aanwezige Theosofen haar daarin konden volgen, is een andere vraag. Zelfs de voorzitter, prof. Marcault, had o. i. in zijn van psychologisme getuigend nawoord de speciaal wijsgeerige wending, die de tegenstelling èn de eenheid van de genoemde leden inziet, niet te pakken.

Prof. Marcault heeft echter twee andere bijdragen tot het congres geleverd, die buitengewoon belangwekkend waren. De inhoud van deze voordrachten viel eigenlijk onder de parapsychologie of op het grensgebied van parapsychologie en theosofie. In de eerste voordracht, getiteld *„Westersch wetenschappelijk onderzoek en het etherisch dubbel"* zeide Marcault, dat, ofschoon het „etherisch dubbel", het naaste fijnere lichaam binnen het grofstoffelijk lichaam en het voertuig van de levenskracht of „prana" der Hindoe's, nog niet onmiddellijk aantoonbaar was, omgekeerd de Westersche wetenschap in de laatste jaren opvattingen heeft opgebouwd, die, van zichzelf uit, zeer dicht komen bij wat van eerstgenoemde zijde steeds is beweerd. Hij doelde op de onderzoekingen over *electrobiologie*, van de professoren Tchijewsky te Moskou, d'Arsonval, Lapicque, Bourguignon e. a.. Volgens hen bestaat er een „electro-structure" *boven* het gewone lichaam. Het is positief geladen, terwijl de cellen en vochten van het lichaam negatief geladen zijn. Het is onderverdeeld in zones enz., waar de electriciteit verschillende snelheid bezit (dit is de „chronaxie" van Lapicque en Bourguignon [1])). Deze electriciteit wordt gedeeltelijk door die der ingeademde lucht gevoed. Voor het functioneele dynamisme der physische organen is dit „electro-superstructure" van het grootste belang [2]). Marcault vestigde nu de aandacht er op, dat deze opvattingen zeer dicht komen bij de oude Indische en theosofische over een etherisch lichaam, prana-maya-kosha, dat een fijneren tegenhanger vormt van het physieke lichaam en de brug vormt tusschen dit en de dieper gelegen ziel. Dr. Thérèze Brosse uit Parijs heeft aangetoond, dat deze physiologische, electrobiologische functies onder den invloed van het bewustzijn staan. Voor functioneele ziekten is dit van groot belang. Wanneer men bv. patiënten met een onregelmatigen hartslag sommetjes laat maken, houdt zoolang de storing geheel op. De functioneele ziekten moeten van uit de psyche te beïnvloeden zijn, de oorzaak moet vaak daar zijn gelegen. Emotioneele moeilijkheden brengen dan ook, zooals welbekend, storingen in de functies, bv. van de maag, mee.

Een tweede voordracht van Marcault handelde over *„Experimenteele Onderzoekingen met Hatha-Yogi's in Indië"*. Dr. Th. Brosse is met een opdracht van het Fransche Ministerie van Publieke Opvoeding naar Britsch-Indië geweest [3]). Tezamen met Marcault reisde zij 10 000 mijl met zware instrumenten als een electrocardiograaf, alvorens geschikte proefpersonen bereikt werden, die dan echter met een enkele uitzondering zeer bereidwillig en geschikt bleken om aan de proefnemingen deel te nemen. Prof. Marcault vertoonde een aantal lichtbeelden van geregistreerde curven, die het verloop van den adem, den pols en een electrocardiogram weergaven. Hieruit blijkt, dat de yogi's o. a. den adem kunnen doen ophouden, den hartslag en de hartvoltage willekeurig veranderen en in het algemeen een vrijwel compleet meesterschap over de physiologische functies bezaten. Zij ontmoetten ook een Indisch chirurg, die een 200 meerendeels ongewone spieren bewegen kon, o. a. van de ingewanden. Het „electro-superstructure" alias het etherisch lichaam bleek volkomen onder controle der yogi's te staan! Ook voor de behandeling van ziekten en voor de opvoeding (o. a. van de aandoeningen) opent dit allerlei perspectieven.

Van andere lezingen, die onder het hoofdonderwerp vallen, vermeld ik nog een van de helderziende miss Phoebe Payne over „Helderziende Diagnose". Miss Payne, die o. a. met dr. Bendit samenwerkt, vertelde hierin van haar

---

[1]) Weet men, dat Lapicque — hoogleeraar aan de Sorbonne — in zijn „L'Excitabilité en fonction du temps, la chronaxie . . ." (1926) herhaaldelijk de in de negentiger jaren begonnen onderzoekingen van een Nederlander, *dr. J. L. Hoorweg* als baanbrekend op dit gebied aanduidt? Al neemt hij diens „Wet van Hoorweg" ook niet geheel ongewijzigd over.

[2]) Ook op het 11de Intern. Congres voor Psychologie, eind Juli te Parijs gehouden, werd volgens de bladen veel aandacht aan de bio-electrische verschijnselen geschonken. Dr. Fessart vertoonde electrische hersenstroomen; over de chronaxie werd door Lapicque en Michotte gedebatteerd.

[3]) Vgl. o. a. Thérèze Brosse, En mission aux Indes: Recherches psychophysiologiques sur les Yoguis. Bulletin du Centre Homoeopathique de France, février 1937. Dr. Brosse heeft ook enkele malen voor de Sorbonne over haar resultaten gesproken.

Het elfde Sterkamp in Ommen

door Dr. Richard Weiss (Weenen)

Meer dan 1000 menschen uit vele landen waren gekomen om naar de woorden van Krishnamurti te luisteren en aan de discussies deel te nemen. Dit kamp teekende zich wel zeer speciaal door een atmosfeer van welwillend samenwerken, een ernstig, ja zelfs brandend zoeken naar de waarheid, hetgeen echter de vroolijkheid van de vele jeugdigen niet in den weg stond. In de laatste jaren heeft Krishnamurti met steeds groeiende duidelijkheid het proces van het menschelijke bewustzijn ontsluierd, dat als een „*ik*" zich afsluit van den stroom van het leven en zoowel voor den enkeling als voor de gemeenschap veel lijden veroorzaakt.

Onze aarde wordt door strijd verscheurd, economische strijd tusschen enkelingen en groepen, klassen en naties, rassenhaat, onderdrukking en uitbuiting en de ondergrondsche brand laait reeds zichtbaar op in de gruwelijkheid van den Spaanschen oorlog en in China. Niets is noodzakelijker dan daarover na te denken wat deze gloeiende haat voedt, wat de verwezenlijking van een *menschelijke* samenleving, ware liefde in den weg staat. Deze problemen — het probleem van zuivere menschelijke verhoudingen en het probleem van de haat — verduidelijkte Krishnamurti op diep indringende wijze. Alle bestaan is, zooals hij zegt, een bestaan in relaties, niets en niemand kan op zichzelf leven. Een werkelijke verhouding kan er slechts tusschen menschen bestaan, die zich open hebben gesteld voor het eeuwig wisselende, steeds veranderende dynamische leven. Tusschen individuen welker bewustzijn scherp omlijnd is en die zich bewegen binnen het kader van vastgewortelde reacties, kan er geen levendige relatie bestaan, maar er moet tusschen hen en in henzelf wrijving, conflicten en strijd ontstaan, die een onmetelijk lijden tengevolge hebben. En de naties zijn het veelvoud van de statische individuen. Het *ik*-bewustzijn, dat in ons gewoon duister bewustzijn, het bewustzijn van den mensch, die niet zichzelf als wortel van het lijden heeft beseft, is opgebouwd uit in het verleden opgehoopte door de *gewoonte* zich steeds herhalende meer of minder onbewuste reacties. Dienovereenkomstig beleeft en handelt de mensch niet als een ontwaakt, helder bewust individu, maar hij handelt overeenkomstig de statische achtergrond van zijn eigen verstarde grenzen, individueele en collectieve zooals natie, godsdienst en klasse. En omdat hij zoo begrensd en afgesloten is en ten koste van alles zijn persoonlijkheid wil handhaven, daarom is zijn bewustzijn vol haat.

Ook als hij door deze haat lijdt en deze haat door het niethaten, door concentratie op de liefde tracht te overwinnen, verbreekt hij daarmee nog niet waarachtig zijn innerlijke beperking, zijn eigen gemis aan vrede en tekort aan liefde. Want het statische *ik* tracht tengevolge van zijn traagheid langs alle mogelijke uitwegen het lijden te ontvluchten en veel wat liefde wordt genoemd is ook een van deze uitwegen en een schijnbaar zichzelf geruststellen. Het lijden echter kan niet eindigen doordat men het ontwijkt, het eindigt slechts doordat men het recht in de oogen ziet, het eindigt slechts doordat men het zonder idealiseering, zonder vermomming als dàt ziet, wat het inderdaad is, in al de ontelbare beperkingen, in al de starheid van zijn eigen wezen.

Ziet de mensch in op welke wijze zijn bewustzijn gelijk een gramofoonplaat de vooroordeelen, die hem zijn ingeprent van natie, klasse, godsdienst enz. herhaalt, dan is met dat inzicht van de begrensdheid tevens het onbegrensde geopenbaard: werkelijke liefde, werkelijke vrede, waarachtige verhoudingen, *menschelijke* handelen en samenwerking. Dan doorziet hij de heele gruwelijke gebeuren, dat daarin bestaat, dat onze scheppende vermogens door het in het dwangbuis persen van geloofsovertuigingen en opvattingen, die van te voren klaargemaakt zijn en door het opdringen van kerkelijke en politieke dogma's verminkt worden, hoe de militaire opvoeding van kinderen het geheele militaire apparaat en de geheele machinerie van nationalisme de haat tot een gewoonte en de oorlog tenslotte onvermijdelijk maken. De oorlogszuchtigheid van de wereld, uitbreiding en geweld wortelen in laatste instantie in innerlijke onrust en agressiviteit, die slechts dan eindigt, wanneer de mensch zijn eigen bekrompenheid in al haar vermommingen beseft.

▼

Vervolg van Kopenhaagsche Indrukken.

eigen ervaringen, de mogelijkheden, grenzen en stelregels van helderziend onderzoek.

Op een anderen dag was *dr. Maria Montessori*, die voor het komende Montessori-congres reeds te Kopenhagen vertoefde, zoo vriendelijk een voordracht voor het Theos. Congres te houden over „Opvoeding ten Vrede".

Zaterdag 24 Juli waren door de Theosofische Orde van Dienst eenige andere voordrachten over het vredesvraagstuk georganiseerd. Hier spraken o. a. Peter Freeman, Alg. Secretaris der Afd. Wales der Theos. Vereeniging en vroeger parlementslid vanwege de Engelsche Arbeiderspartij en de bekende *George Lansbury*, die voor andere besprekingen te Kopenhagen vertoefde. Lansbury, die wat vermoeid scheen, haalde zijn relaties met verschillende theosofen en met Krishnamurti, wiens kampen te Ommen hij meermalen heeft bezocht, op en verhaalde, dat hij nog juist met Marconi over den oorlog gesproken had, die het met hem eens was, dat uit dezen geen blijvend goed kon voortkomen.

Aan andere bijeenkomsten van het Theosofisch Congres, zooals van de Jonge Theosofen, den Scandinavischen dag en verschillende vermakelijkheden, gaan wij hier voorbij.

Afgezien van dit congres werd door schrijver dezes in gezelschap van prof. Marcault en enkele anderen nog een bezoek gebracht aan het bekende medium, *mevr. Rasmussen.* Wij vermelden de volgende proefneming, die ons geslaagd en „einwandfrei" toeschijnt. In een kastje met glazen wanden, dat op tafel werd gezet, waren aan draden twee koperen gewichtjes opgehangen. Deze gewichtjes gingen slingeren, soms het eene, soms het andere en niet geheel in dezelfde richting. Ook vrij snel. Twee maal werd het uur door 10, resp. 11 tikken tegen den wand juist aangegeven, waarna de slingering dadelijk verminderde. Het lijkt ons uitgesloten, ook wegens de onderling verschillende beweging der gewichten, dat het medium of een helper door rukken aan de tafel deze in beweging zou hebben gebracht.

Een bezoek aan het „International Institute for Psychical Research"

door H. F. G. H. de Castro

Een aantal abonné's van „Mensch en Kosmos" en leden der Nederlandsche S.P.R. bracht onder leiding van Dr. Herman Wolf van 18—24 Juli een bezoek aan Londen.

Na een hartelijke verwelkoming door den „research officer" Dr. Nandor Fodor kregen wij eerst een hoogst belangrijke demonstratie van xenoglossie te hooren, nl. de gramofoonplaat die in „Ancient Egypt speaks" [1]) is besproken en welke op 4 Mei 1936 met medewerking van het bekende trance medium *Rosemary* (contrôle Lady Nona), aldaar is vervaardigd. Zij bevat een toespraak, welke door den Egyptoloog *Howard Hulme* is herkend als thuis te behooren in de 18de dynastie, dus omstreeks 3000 jaar geleden.

Vervolgens werd een film voor ons gedraaid, welke een transfiguratie voorstelde van het bekende medium *Mrs. Bullock.*

Dit is de eerste film, welke geheel met infra-rood, dus onzichtbaar licht, is opgenomen. Hierbij bleek, hoe het gelaat van het medium zonder zichtbare ektoplasma-vorming vrij plotseling vergroeid en vervormd tot gezichten van twee geheel verschillende Chineezen, met zeer karakteristieke Mongoolsche trekken.

Mrs. Bullock heeft door dit experiment de wetenschap een belangrijke dienst bewezen. Met groote moed heeft zij de enorme hitte der infra-rood lampen, en het geratel der omvangrijke apparatuur verdragen.

De groote beteekenis van deze wijze van vastleggen van een transfiguratie ligt in het volkomen buitensluiten van waarnemingsfouten tengevolge van emotioneele of geestelijke beïnvloeding.

Ten derde kregen wij het technische instrumentarium te zien. Allereerst vielen ons op de infra-rood lampen voor blitz-licht foto's. In deze lampen vinden wij een revolverfitting voor 8 lampen van de normale constructie, nl. alluminiumblad in zuurstofmilieu. Met een zwakstroomleiding kan de voorste lamp worden ontstoken. Daarna wordt de revolver 1/8 gedraaid. Aan de voorzijde is een zóó donker roode glasplaat aangebracht, dat geen zichtbaar licht meer kan uittreden. Ook heeft men lampen voor het eveneens ultra-violette licht. De ektoplasmavormingen bezitten tegenover deze beide lichtsoorten een verschillende absorptie, dus geven ook verschillende foto's. Dit kan bij de bestudeering van groot belang zijn. De eigenschap om sommige stoffen te doen oplichten, (fluorescentie), maakt, dat dit licht niet altijd kan worden toegepast.

Verder vonden wij gekoppelde camera's voor het maken van sterio-foto's.

De foto's worden hier niet electrisch genomen, doch de lens wordt in het donker geopend en de lampen met een relais of met de hand ontstoken. Bij het opnemen van een film heeft men een zeer krachtige infrarood belichting noodig. Hiertoe is een krans van krachtige lampen aangebracht, welke 8 kubieke voet ruimte voldoende met onzichtbaar licht kunnen, „vullen". De temperatuur is hierbinnen ondragelijk hoog.

Bij het laboratorium behoort een goed ingerichte donkere kamer, waar alle gemaakte foto's worden ontwikkeld en afgedrukt. Een vergrootingstoestel maakte het mogelijk, ieder detail, ook van de kleine filmbeeldjes, enorm te vergrooten.

Hiernaast vonden wij een uitgebreide geluidsinstallatie, welke door microfoons het gesproken woord opneemt, zoo noodig versterkt en op gramofoonplaten vastlegt. Een speciaal hardingsproces maakt het mogelijk onmiddellijk daarna de plaat af te draaien.

Het kabinet is ingericht volgens de bij het bekende medium Rudi Schneider gebruikte uitvoering. Aan de gordijnen zijn lichtgevende plaatjes en belletjes om de waarneming te vergemakkelijken. Verder overal fototoestellen, schrijvende thermometers, barometers, een weegtoestel en een seleniumcel-relais, hetwelk waarschuwt wanneer een bepaalde lichtlijn wordt onderbroken. Wij merkten op, dat voor de „trumpet" een eenvoudig voetstuk was opgesteld. Binnenin was een kwikwip welke bij beweging van de trumpet de stroom naar de lampen sloot, zoodat van dit oogenblik een foto wordt verkregen.

Overigens vonden wij in het gebouw fraaie vertrekken voor zittingen met mediums, een collegezaal en kleinere séancezalen. Wij bezichtigden nog een kleine collectie voorwerpen, o.a. gipsafdrukken van gematerialiseerde gevouwen handen, geapporteerde steenen, voorbeelden van automatisch schrift en ontvangen teekeningen alsmede een album met scherpe foto's van de in de laatste jaren onderzochte mediums, waaronder Mrs. Garrett.

Het geheel maakt een zeer goede indruk. Toch zou de technische apparatuur nog verbeterd kunnen worden. Ik denk hierbij vooral aan die toestellen welke op een papierstrook gelijktijdig de verschillende lichaamsfuncties registreeren. Dezen hadden eigenlijk niet mogen ontbreken.

[1]) Zie het aldus genoemde boek van Dr. Wood en Hulme, Rider, London 1937.

▼

Uit de Tijdschriften

Mass und Wert. Sept.—Oct. Zweimonatschrift für freie deutsche Kultur. Herausgegeben von Thomas Mann und Konrad Falke. *Thomas Mann:* Lotte in Weimar; H. Steinhausen: Die Zukunft der Freiheit; *Josef Breitbach:* Die Rückkehr; *Karl Mannheim:* Zur Diagnose unserer Zeit; *Konrad Falke:* Politische Aphorismen; *Gerhard Scholz:* Lichtenberg und wir; *Edmond Jaloux:* Der schöpferische Traum; *René Schinkele:* August.

De Opbouw. Juli 1937. *Georg Schlimme:* Over vrijmetselarij.

The Modern Mystic. Augustus 1937. *Dr. W. J. Stein:* Nomad turns gardener; *Alan W. Watts:* Lao Tzu, the man of Tao; *E. Kolisko:* Body and mind; *El. C. Merry:* The art of education; *W. J. Turner:* The meaning of classical; *Raymund Andreae:* The contemplative mind; *Thales II:* A time and times; *Mrs. L. Kolisko:* Moon and silver; *William Gerhardi:* The good, the true and the beautiful; *Henry Seymour:* Francis Bacon as Rosicrucian; *B. P. Howell:* H. P. Blavatsky: A great occultist; *Robert H. Sherard:* Abbey lands; *Robert E. Dean:* „Light drops one solitary ray"; The motion of a hidden fire; *The editor:* credo, Magnala naturae; *John Seeker:* *Astrology; Dr. Jacques Métadier:* La France mystique.

Spiritistische Bladen. 1 Augustus 1937. *W. van Gorcum:* Onze overtuiging; *J. Kakebeeke:* Ons beginsel; *Van der Heijden:* Beschouwing over de film Peter Ibbetson.

Idem. 15 Augustus 1937. *W. van Gorcum:* Supranormale vermogens of invloeden buitenaf; *L. A. v. d. Heijden:* Ons wacht het leven (radiolezing).

Synthese, 15 Juli 1937. *Prof. Dr. Leo Chestow:* Sine effusione sanguinis; Prof. *Dr. Hans Driesch:* Das Apriori als Erlebnis; *Dr. M. H. J. Schoenmaekers:* Voorlichting, Inlichting, Verlichting; *W. Esch:* Wat is er tegen? Significe Dialogen.